

LINGUA RECEPTIVA

Code-switching in Nederlands-Duitse lingua receptiva conversaties

Bachelorscriptie pre-master Interculturele Communicatie

Naam: Manon Scholte Lubberink
Studentnummer: 3940829
Plaats en datum: Universiteit Utrecht, 26-06-2013
Docenten: Dr. J.D. ten Thije & dr. P. Mak
Departement: Taal, literatuur en communicatie
Opleiding: Nederlandse taal en cultuur

Samenvatting

Dit onderzoek richtte zich op code-switching tijdens lingua receptiva conversaties tussen Duitsers en Nederlanders. Lingua receptiva (LaRa) is een communicatiemiddel waarbij sprekers, met een verschillende talige en culturele achtergrond, beide in de eigen taal blijven spreken. In totaal namen 80 participanten deel aan dit onderzoek. De ene helft van de groep was Nederlands en de andere helft Duits.

Aan de hand van een cloze test werd voor de Nederlanders het taalniveau Duits gemeten en voor de Duitsers het taalniveau Nederlands. Op basis van de score van deze test zijn de Duitse en Nederlandse participanten aan elkaar gekoppeld in verschillende taalniveaucombinaties: laag-laag, hoog-hoog, hoog-laag en laag-hoog. Via Skype werd de koppels verzocht een opdracht te voltooien. De opdracht bestond uit twee onderdelen. De participanten moesten elkaar zien te vinden op een plattegrond en vervolgens moest de één de ander naar zijn locatie begeleiden. In deze gesprekken moesten de participanten beide in eigen taal blijven spreken en zo kwam er een LaRa dialoog op gang. De gesprekken zijn opgenomen en getranscribeerd.

Tijdens LaRa conversaties wordt er voortdurend gebruik gemaakt van code-switching, aangezien er twee talen in één gesprek gebruikt worden. In dit onderzoek is geanalyseerd of participanten van hun eigen taal switchen naar een andere taal. De hoofdvraag van dit onderzoek was: in welke mate voorspellen communicatie- en taalgerelateerde factoren code-switching en wisselingpatronen tijdens een probleemoplossend Duits-Nederlands LaRa dialoog? Drie aspecten werden onderzocht: taalniveau, effectiviteit en het wisselingpatroon.

Uit de resultaten bleek dat taalniveau geen significante voorspeller is voor het aantal code-switches. Dit betekent dat het aantal CS niet voorspeld kan worden vanuit het taalniveau van de spreker. Het bleek wel dat voor de Nederlanders het taalniveau van de Duitse gesprekspartner een significante voorspeller is voor code-switching. Wanneer de Duitse gesprekspartner een laag taalniveau had in de andere taal, maakte de Nederlander meer code-switches. Verder kwam naar voren dat het aantal code-switches geen significante relatie toont met de effectiviteitsfactoren van het gesprek. Tot slot werd er het meest gebruik gemaakt van twee wisselingpatronen: 1. code-switching binnen de beurt van één spreker en 2. Sprekers passen zich aan elkaar aan, door in de taal van de ander te gaan spreken. Wanneer de ene spreker zich aanpaste aan de andere taal, dan deed de andere gesprekspartner dit ook. Dit was vaak wel van korte duur, omdat aan de participanten was gevraagd in eigen taal te blijven spreken.

Voorwoord

Voor u ligt mijn bachelorscriptie ter afronding van de pre-master Nederlandse Taal en Cultuur en ter voorbereiding op de master Interculturele Communicatie aan de Universiteit Utrecht.

Voordat ik begon met dit onderzoek was het fenomeen 'luistertaal' onbekend voor mij, tenminste dat dacht ik. Door dit onderzoek besepte ik dat ik luistertaal mijn hele leven heb gebruikt. Mijn familie en ouders spreken vloeiend Twents en ik kan dit geheel verstaan, maar ik reageer bijna altijd in het Nederlands. En zo is deze manier van communiceren voor meerdere mensen een dagelijks gebruik:

Reactie van een participant:

"Leuk, wel in het echte leven vaak zo gedaan. Gebeurt wel vaker in het grensgebied!"

Zo beseft je dat interculturele communicatie soms zo onbewust plaatsvindt.

Graag wil ik via deze weg een aantal mensen bedanken die mij hebben geholpen bij het realiseren van deze scriptie. Ten eerste gaat mijn dank uit naar dr. J.D. ten Thije voor zijn waardevolle bijdrage en enthousiasme. Daarnaast wil ik dr. P. Mak bedanken voor zijn inbreng en verheldering op het statistieke gebied. Verder gaat mijn dank uit naar Lisa Schaller voor haar hulp bij het vertalen en voor het vele werk dat zij verzet heeft om deze scriptie mogelijk te maken. Daarnaast wil ik mijn groepsgenoten Nadine Biegstraaten, Maureen Jonkergauw, Berline van de Ridder, Ilona Mars, Femke van der Meijs en Sharon Schram bedanken voor de samenwerking en wekelijkse meetings, deze waren voor mij zeer nuttig.

Tot slot gaat mijn dank uit aan alle deelnemers en aan mijn familie en vrienden bij wie ik met mijn vragen en ervaringen altijd terecht kon.

Veel plezier met het lezen van mijn bachelorscriptie over code-switching tijdens lingua receptiva gesprekken.

Manon Scholte Lubberink

Utrecht, 2013

1 Inleiding

Doordat grenzen vervagen en de mobiliteit toeneemt, komen mensen steeds meer in aanraking met een vreemde taal. Taal is één van de middelen die ons de mogelijkheid geeft om met andere mensen te communiceren, maar wat gebeurt er wanneer je niet beide dezelfde taal spreekt? Er is dan sprake van een vorm van interculturele communicatie. Dit is communicatie waarbij mensen een verschillende cultuur- en taalachtergrond hebben (Shadid, 1998). Vaak wordt er tijdens deze communicatie gebruik gemaakt van een *lingua franca*: een taal die op grote schaal als gemeenschappelijk communicatiemiddel wordt gebruikt tussen mensen met een verschillende moedertaal (Jørgensen, 2011). Er is echter een intercultureel communicatiemiddel dat nog relatief onbekend is. Wanneer sprekers gebruik maken van LaRa, blijven beide sprekers in de eigen moedertaal spreken en kunnen elkaar begrijpen. Dit wordt *lingua receptiva* (i.e. *LaRa*) genoemd. Er wordt zelfs gesteld dat *LaRa* al in de Middeleeuwen gebruikt werd door handelaren (Braunmüller, 2007). Gesprekspartners kunnen elkaar verstaan doordat er klankovereenkomsten en morfo-syntactische parallellen (structuur en vorming van woorden en zinnen) zijn. Het Nederlands en het Duits zijn verwante talen en hier is relatief weinig voorkennis nodig om elkaar te kunnen begrijpen (Roelands & Ten Thije, 2004).

In dit onderzoek wordt een aspect onderzocht dat voortdurend plaatsvindt tijdens een LaRa conversatie: code-switching (i.e. CS). Dit betekent dat er tijdens een gesprek geswitcht wordt van taal. In een LaRa gesprek blijven de sprekers in eigen taal spreken en worden er dus meerdere talen gebruikt in één gesprek. In dit onderzoek wordt er gekeken of sprekers afwijken van het normale code-switch patroon dat voortdurend plaatsvindt.

Door Backus & Jørgensen (2011) wordt gesteld dat CS alleen succesvol kan zijn wanneer beide sprekers elkaars taal goed beheersen. Daarom wordt er geanalyseerd of taalniveau in de andere taal die in het gesprek gebruikt wordt, een voorspellende factor is van het aantal code-switches.

De interactie die in dit onderzoek is geanalyseerd, is experimenteel van aard, net als het onderzoek van Bahtina (2013) waarin gevonden werd dat inserties vaker voorkwamen dan alternaties. Verder vond zij dat de effectiviteit negatief correleert met het aantal code-switches. Gesprekken duurden langer waarin veel CS werd gebruikt. Deze resultaten spreken de theorie van Backus & Jørgensen (2011) tegen, want zij zeiden dat de uiting door CS beter tot uitdrukking komt en dat daardoor de communicatie dus succesvoller wordt.

In dit onderzoek wordt ook geanalyseerd of de effectiviteit van de communicatie samenhangt met het aantal code-switches. Tot slot wordt het wisselingpatroon van CS geanalyseerd.

De hoofdvraag van dit onderzoek is:

- In welke mate voorspellen taalniveau en communicatiefactoren, code-switching en wisselingpatronen tijdens een probleemoplossende Duits-Nederlands LaRa dialoog?

In hoofdstuk twee staat het theoretisch kader en hierin wordt het verschijnsel LaRa en code-switching verder toegelicht. Vervolgens worden in hoofdstuk drie de vraagstelling en hypothesen van het onderzoek gegeven. Hoofdstuk vier is een weergave van de methode die gehanteerd is bij het uitvoeren van het onderzoek. De resultaten worden gepresenteerd in hoofdstuk vijf. Hoofdstuk zes geeft een conclusie van de gevonden resultaten. Hoofdstuk zeven is de afsluiting van het onderzoek: discussie. Tot slot staat de literatuurlijst weergegeven in hoofdstuk acht. Extra informatie en aanvullingen zijn te vinden in de bijlagen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Theoretisch kader	8
	<i>2.1. Receptieve meertaligheid .....</i>	<i>8</i>
	2.1.1 Ontwikkeling van receptieve meertaligheid	8
	2.1.2 Huidige ontwikkelingen in Europa.....	9
	2.1.3. LaRa in Nederlands-Duitse conversaties	9
	2.1.4 Vormen van meertalig communiceren.....	9
	<i>2.2 Code-switching .....</i>	<i>10</i>
	2.2.1 Linguïstiek en code-switching	10
	2.2.3 Pragmatiek en code-switching	10
	2.2.4 Code-switching: wisselpatronen	10
	2.2.5 Code-switching in LaRa conversaties	12
3	Vraagstelling en hypothesen.....	13
4	Methode.....	14
	<i>4.1 Vragenlijst.....</i>	<i>15</i>
	<i>4.2 C-test .....</i>	<i>15</i>
	<i>4.3 Opzet experiment .....</i>	<i>15</i>
	<i>4.4 Plattegrond.....</i>	<i>16</i>
	<i>4.5 Procedure.....</i>	<i>16</i>
	<i>4.6 Participanten .....</i>	<i>17</i>
	<i>4.7 Betrouwbaarheid en validiteit.....</i>	<i>17</i>
5	Resultaten	19
	5.1 <i>Code-switching en taalniveau .....</i>	19
	5.2 <i>Code-switching en effectiviteit .....</i>	20
	5.3 <i>Code-switching en de patronen van Auer .....</i>	21
6	Conclusie	25
7	Discussie.....	26
8	Literatuur	29

Bijlagen	31
1 Vragenlijsten.....	31
2 C-testen	35
3 Antwoordsleutels C-testen.....	37
4 Plattegronden.....	39
5 Instructies	40
6 Conventies transcriberen	43
7 Code-switches	43

2 Theoretisch kader

Dit hoofdstuk geeft de theoretische grondslagen achter dit onderzoek.

2.1. Receptieve meertaligheid

Receptieve meertaligheid wil zeggen dat een persoon receptieve taalvaardigheden (luisteren en lezen) in meerdere talen beheerst. Bij het begrip *lingua receptiva* (i.e. LaRa), ook wel luistertaal genoemd, ligt de focus op de praktijk en gebruiken twee gespreksdeelnemers beiden een andere taal (Rehbein, 2010). Ten Thije (2010) beschrijft deze vorm van interculturele communicatie als volgt: het gaat om communicatie waarin personen met verschillende talige en culturele achtergrond elk hun eigen taal blijven spreken, omdat ze voldoende receptieve vaardigheid in de taal van de ander hebben om deze te kunnen begrijpen. LaRa betekent dit dus dat iemand de taal van de ander kan begrijpen, maar niet hoeft te spreken en zodoende kunnen beiden in hun eigen taal blijven spreken.

2.1.1 Ontwikkeling van receptieve meertaligheid

Ten Thije (2010) stelt dat receptieve meertaligheid een verschijnsel is dat zich op vele plaatsen in Europa historisch heeft ontwikkeld. Een voorbeeld van een lange traditie in het gebruik van LaRa komt uit Scandinavië. Binnen Scandinavië is LaRa al vanuit de middeleeuwen bekend. In eerste instantie werd receptieve meertaligheid semicommunicatie genoemd. Door de nauwe relatie tussen de drie hoofdtalen van Scandinavië, namelijk het Deens, Zweeds en Noors, konden de gebruikers van deze verschillende talen elkaar verstaan. Deze manier van communiceren bestaat al lang, maar heeft relatief veel aandacht gekregen in Scandinavië. Braunmüller (2007) schrijft dat het ontstaan van receptieve meertaligheid al in de Middeleeuwen en aan het begin van de moderne tijd in Noord-Europa is begonnen. Het was één aspect van de complexe meertaligheid. Er werd voornamelijk gebruik van gemaakt door rondreizende handelaren. Deze vorm van communicatie was voor hen heel gewoon, omdat er nog geen standaardtaal bestond. De taalgebruikers in die tijd waren gewend de ander te verstaan door het herkennen van klankovereenstemmingen en morfo-syntactische parallellen en deze om te zetten naar de eigen taal (Ten Thije, 2010). In andere delen van Europa wordt LaRa ook veel gebruikt, dit bleek uit het onderzoek van Ten Thije (2010). Maar veelal zijn mensen zich niet bewust van de meertaligheid die vanzelfsprekend is in hun dagelijkse leven. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de wetenschappelijke theorievorming nog niet ver is op dit gebied en er weinig aandacht is voor deze communicatievorm in het onderwijs.

2.1.2 Huidige ontwikkelingen in Europa

Ten Thije (2010) heeft een grootschalig Europees onderzoekproject opgezet naar LaRa. Enkele voorbeelden van praktijken die hij gevonden heeft zijn: in Baskenland in het contact tussen Baskisch en Spaans; in Brussel op de burelen van de Europese ambtenaren; in Praag in meertalige families en bedrijven. Ook in Kroatië is LaRa bekend tussen Romaanse en Slavische talen op Istrië en in Estland bij het periodieke toerisme van Finnen naar Estland en in de Nederlands-Duitse grensstreek.

2.1.3. LaRa in Nederlands-Duitse conversaties

Het Nederlands en het Duits staan 'genetisch' gezien dicht bij elkaar. Daarnaast is de culturele band ook van belang bij LaRa. In Scandinavië waren dit de twee voornaamste redenen voor het gebruik van LaRa (Ribbert & ten Thije, 2007). Het Nederlands en Duits liggen taaltypologisch niet zo dicht bij elkaar als de Scandinavische talen. Daarnaast wordt de culturele band tussen Nederland en Duitsland pas sinds enkele decennia sterker. Ondanks deze factoren bleek uit een onderzoek van Ribbert en ten Thije (2007) naar LaRa in institutionele gesprekken dat dit communicatiemiddel kan helpen bij een positieve voortgang van het gesprek. Beerkens & ten Thije (2012) deden onderzoek naar LaRa in het grensgebied met Nederland en Duitsland. Er werden institutionele gesprekken en alledaagse gesprekken geanalyseerd. Hieruit kwam voort dat LaRa spontaan wordt toegepast de 'civil society'. Nederlands en Duits lijken dus geschikte talen voor een succesvolle LaRa conversatie. In dit onderzoek wordt LaRa in Nederlands-Duitse conversaties geanalyseerd.

2.1.4 Vormen van meertalig communiceren

Lingua receptiva is een vorm van meertalig communiceren. Andere vormen van meertalig communiceren zijn het gebruik van een *lingua franca*, regionale lingua franca of code-switching (i.e. CS). Lingua franca verwijst naar een taal die als gemeenschappelijk communicatiemiddel wordt gebruikt tussen mensen met een verschillende moedertaal. Voorbeelden van een lingua franca zijn het Engels, Duits of Frans (in Europa) en het Arabisch (in de Arabische wereld). Tenslotte is CS ook een vorm van meertalig communiceren. Dit betekent dat er tijdens een gesprek tussen twee of meer gesprekspartners willekeurig van de ene taal op de andere taal wordt overgeschakeld. In een LaRa gesprek is er voortdurend sprake van CS, omdat beide sprekers niet in dezelfde taal communiceren. In dit onderzoek wordt gekeken of er tijdens een LaRa conversatie door sprekers van hun eigen moedertaal naar een andere taal wordt geswitcht.

2.2 Code-switching

Volgens Backus & Jørgensen (2011) wordt CS vrijwel niet gebruikt in formele gesprekken en zakelijke meetings, maar juist wel in alledaagse gesprekken. CS kan volgens de theorie van Backus & Jørgensen (2011) niet plaatsvinden bij het gebruik van een *lingua franca*, aangezien er hierbij in één taal wordt gesproken. De definitie van LaRa sluit CS eigenlijk ook uit, maar bij deze manier van communiceren kan een spreker tegemoet komen aan de luisteraar door in de taal van de luisteraar te gaan spreken. Dit wordt ook wel de dominante taal-ideologie genoemd: talen moeten zo puur mogelijk gesproken worden. CS gaat voorbij deze theorie en doorbreekt de barrières tussen talen (Jørgensen, 2011).

Backus & Jørgensen (2011) deden ook onderzoek naar CS. In dit onderzoek hebben zij taalgedrag van mensen die geneigd zijn meer dan één taal te gebruiken geanalyseerd. Zij stellen dat het fenomeen vanuit twee perspectieven te analyseren is, waarbij het eerste perspectief zich richt op de linguïstiek. Hierbij werd er gekeken naar relaties tussen taal en betekenis, taal en mensen, taal en taalverwerving. Het tweede perspectief legt de focus op de pragmatiek, oftewel CS als een interactief fenomeen.

2.2.1 Linguïstiek en code-switching

Linguïstische kenmerken zijn de talige aspecten die sprekers letterlijk gebruiken tijdens een gesprek. Wanneer men deze kant van CS analyseert moet er rekening worden gehouden met verschillende aspecten die voor de sociolinguïst van groot belang zijn. Enkele voorbeelden van deze aspecten zijn: dialect, uitspraak en de variëteit in een taal. Deze aspecten kunnen geassocieerd worden met de waarden van deze persoon en andersom. Bij een analyse vanuit linguïstisch perspectief zijn individuele kenmerken belangrijke factoren (Backus & Jørgensen, 2011). In dit onderzoek wordt gewerkt met transcripten en daarin staan factoren zoals dialect niet aangeduid. De verdere analyse van dit onderzoek richt zich op de pragmatische kant van CS.

2.2.3 Pragmatiek en code-switching

In het artikel van Backus & Jørgensen (2011) wordt het pragmatisch perspectief aan de hand van verschillende theorieën en modellen toegelicht. Gumperz (1970) onderscheidt twee types CS van elkaar: situationele code-switches en figuurlijke code-switches. De tweede variant wil zeggen dat de spreker een achterliggende betekenis heeft bij het produceren van de code-switch. Naar aanleiding van de aannames van Gumperz volgden er vele studies naar CS.

2.2.4 Code-switching: wisselpatronen

Auers (1995) invloedrijke werk bekritiseerde de aannames van Gumperz, omdat ze te simpel waren.

Auer (1995) suggereerde dat een gedetailleerde analyse van gesprekken de beste basis is om code-choice en code-switching te kunnen begrijpen. Code-choice is het soort wisseling dat de spreker kiest. Er zijn vier soorten wisselpatronen die Auer (1995) beschrijft in zijn studie, deze staan hieronder verder toegelicht.

Deze patronen worden gebruikt om het wisselingpatroon van code-switches in dit onderzoek te analyseren.

Bijvoorbeeld:

A = Duits en B = Nederlands. 1 = spreker 1 en 2 = spreker 2. De code-switch vindt plaats bij het “//”.

Patroon 1: dit patroon wordt opgedeeld in twee vormen. In dit patroon wisselen beide sprekers van taal. Eerst spreken ze in het Duits en vervolgens in het Nederlands. Dit kan binnen de beurt van twee sprekers (patroon 1a) of binnen de beurt van één spreker (patroon 1b).

Patroon 1a Inter-turn CS: A1 A2 A1 A2 // B1 B2 B1 B2

Patroon 1b Intra-turn CS: A1 A2 A1 A2 A1//B1 B2 B1 B2

Patroon 2: dit patroon is gebaseerd op LaRa en bestaat uit twee varianten. Beide sprekers spreken in hun eigen taal en wisselen onderling hun taal af (patroon 2a) of één van de sprekers past zijn taal aan, aan de taal van zijn of haar gesprekspartner (patroon 2b). In het geval van LaRa is patroon 2a het normale sequentie patroon van CS. Er is tijdens een LaRa gesprek voortdurend sprake van CS, er worden namelijk twee talen door elkaar gesproken.

Patroon 2a: A1 B2 A1 B2 A1 B2 A1 B2

Patroon 2b: A1 B2 A1 B2 A1 // A2 A1 A2 A1

Patroon 3: bij patroon drie kan er sprake zijn van twee verschillende vormen. Wanneer beide sprekers beide talen in één beurt gebruiken is er sprake van patroon 3 (3a). Dit patroon kan in verschillende vormen optreden (3b).

Patroon 3a: AB1 AB2 AB1 AB2

Patroon 3b: AB1 // A2 A1 A2

Patroon 4: het laatste patroon beschrijft een code-switch binnen één beurt van een spreker. Deze code-switch heeft voor de rest geen invloed op de rest van zijn of haar taalkeuze.

2.2.5 Code-switching in LaRa conversaties

Backus & Jørgensen (2011) stellen dat CS mogelijk is in soortgelijke situaties waar LaRa ook mogelijk is, maar dat het communicatief alleen succesvol kan zijn wanneer beide sprekers enige kennis hebben van de talen die gesproken worden. Verzamelde data laten zien dat CS vaak gebruikt wordt wanneer sprekers informatie herhalen, een pragmatische motivatie als tegemoetkoming voor de gesprekspartner. Een CS wordt gezien als een 'contextualisation cue': een element dat je veelal onbewust beheerst en in een taal als vanzelfsprekend wordt gezien en voorkennis activeert dat noodzakelijk is voor het goede begrip. Voorbeelden hiervan zijn: klank, intonatie, pauzes en ook CS. Communicatietraining kan helpen deze functies niet meer spontaan in alledaagse gesprekken te gebruiken, maar bijvoorbeeld ook tijdens formele gesprekken. Een voordeel van CS is dat sprekers twee opties hebben om iets te zeggen en kunnen kiezen in welke taal de informatie het beste tot uitdrukking komt. Wanneer de uiting in twee talen wordt uitgesproken, optimaliseert dit de betekenis en zorgt dit voor betere communicatie.

Een experimenteel onderzoek van Bahtina (2013) ging dieper in op CS en onderzocht code-switches tijdens LaRa gesprekken tussen Russen en Estlanders. De data waren afkomstig van taakgeoriënteerde gesprekken via Skype waarin koppels elkaar op een plattegrond moesten vinden. Bahtina benoemt in haar proefschrift twee typen CS (Muysken, 2000). Het eerste type is de insertie: bij dit type worden er woorden uit een andere taal gebruikt. Bij het tweede type is er sprake van alternatie tussen de structuren van beide talen: een code-switch, waarbij sprake is van één of meerdere beurten waarin in een andere taal wordt gesproken. Bahtina vond in haar onderzoek naar CS dat er het meest gebruik wordt gemaakt van inserties. Een opvallend resultaat uit haar onderzoek is dat de koppels die de opdracht snel voltooiden, minder gebruik maakten van beide typen CS. Dit wil zeggen dat CS de communicatie vertraagt. Een mogelijke verklaring die gegeven wordt is dat koppels die geen communicatieproblemen hadden, zonder problemen de opdracht konden voltooien. Dit in tegenstelling tot de koppels die te maken hadden met een miscommunicatie en dus alle mogelijke interactie strategieën gebruikten om te herstellen. CS kan volgens Bahtina gezien worden als een mechanisme om wederzijds begrip te creëren.

3 Vraagstelling en hypothesen

Bahtina (2013) onderzocht CS tijdens LaRa gesprekken alleen tussen Russen en Estlanders. In dit onderzoek wordt gekeken naar CS in een Duits-Nederlandse constellatie. Naar aanleiding van de uitspraken van Backus & Jørgensen (2011), dat CS alleen mogelijk is wanneer beide sprekers enige kennis hebben van de andere taal, is er gekozen om dit te toetsen in een Duits-Nederlandse constellatie. Deze twee talen liggen 'genetisch' dicht bij elkaar en dus kan de vraag gesteld worden of taalniveau in de andere taal een voorspeller is voor het aantal code-switches.

De hoofdvraag van dit onderzoek luidt als volgt:

- In welke mate voorspellen taalniveau en communicatiefactoren, code-switching en wisselingpatronen tijdens een probleemoplossende Duits-Nederlands LaRa dialoog?

De deelvragen die bij deze hoofdvraag worden gesteld zijn:

1. Is het taalniveau in L2* een voorspellende factor voor het aantal code-switches tijdens een probleemoplossende Duits-Nederlands LaRa dialoog?

Backus & Jørgensen (2011) stellen dat CS alleen mogelijk is wanneer de spreker genoeg kennis heeft van de andere taal. Hiervan uitgaande wordt de volgende hypothesen gesteld:

H₀: Het taalniveau in L2 is geen voorspellende factor voor het aantal CS.

H₁: Het taalniveau in L2 is een voorspellende factor voor het aantal CS.

*L2 wordt in dit onderzoek beschouwd als voor de Nederlanders: Duits en voor de Duitsers: Nederlands.

Backus & Jørgensen (2011) zeggen dat wanneer een uiting in twee talen wordt uitgesproken, dit zorgt voor betere communicatie. Tot nu toe verzamelde data laten vaak zien dat CS wordt gebruikt bij het herhalen van informatie. Hierbij wordt aangenomen dat de uiting in twee talen geproduceerd wordt en dit leidt tot hogere effectiviteit. Om de effectiviteit van de code-switch te bepalen is gekeken of de opdracht bij de koppels waarin CS voorkomt, succesvol is afgerond. In het experiment zijn twee succespunten: 1. Het vinden van punt A 2. Het bereiken van punt B. Het gesprek draait niet alleen om 'elkaar vinden', maar ook om hoe snel ze elkaar vinden. Dit zijn de effectiviteitsfactoren die worden onderzocht en die invloed hebben op de communicatie. Deelvraag 2 luidt als volgt:

2. Zijn effectiviteitsfactoren tijdens een probleemoplossende Duits-Nederlands LaRa dialoog voorspellende factoren voor het aantal code-switches?

Tot slot wordt de vraag gesteld welke wisselpatronen er plaatsvinden tijdens LaRa conversaties en of er een relatie is tussen het taalniveau, de effectiviteit en de patronen.

3. Welke wisselpatronen van Auer (1995) komen het meeste voor tijdens een probleemoplossende Duits-Nederlands LaRa dialoog?

3a: Is er een relatie tussen het taalniveau en de wisselpatronen van Auer (1995)?

3b: Is er een relatie tussen de effectiviteit en de wisselpatronen van Auer (1995)?

Tijdens een LaRa gesprek is er voortdurend sprake van patroon 2a, zie bladzijde 11 voor een overzicht van dit patroon. In dit onderzoek wordt geanalyseerd of sprekers afwijken van dit CS patroon.

Alle CS patronen van Auer (1995) staan weergegeven op bladzijde 11 en 12.

4 Methode

Dit onderzoek heeft een experimenteel ontwerp. Dit wil zeggen dat de onderzoeksvragen beantwoord worden door middel van het uitvoeren van een experiment.

Het taalniveau L2 van de sprekers is de onafhankelijke variabele. Met behulp van deze gegevens is het onderzoek gemanipuleerd en kan er gekeken worden of dit een effect had op het gebruik van CS. De afhankelijke variabelen zijn de code-switches en de mate van succes/tijdsduur. Het onderzoek is uitgevoerd met zes andere onderzoekers. Alle materialen met tekst zijn in een Nederlandse en Duitse versie ontworpen.

Voor het onderzoek zijn er vragenlijsten en C-testen afgenomen en hebben er experimenten plaatsgevonden. Dit wordt verder toegelicht in de onderstaande subparagrafen.

4.1 Vragenlijst

De vragenlijsten zijn ontworpen om informatie te verkrijgen over de participanten. Deze hebben zij ontvangen per mail en zij werden digitaal of schriftelijk teruggestuurd naar de onderzoeker.

Ten eerste werd er gevraagd naar persoonlijke gegevens van de participanten, zoals leeftijd, geslacht en opleidingsniveau. Vervolgens diende de vragenlijst ervoor om de subjectieve L2 taalvaardigheid en de attitude tegenover de L2 te achterhalen.

Er werden bijvoorbeeld vragen gesteld over hoe vaak de participanten in Nederland, dan wel Duitsland verbleven en of zij het leuk vonden om in het Nederlands of Duits te spreken. De vragenlijsten zijn te vinden in bijlage 1.

4.2 C-test

Om het L2 taalniveau te meten van de participanten is er een C-test afgenomen. Deze testen staan in bijlage 2 weergegeven. Samen met de vragenlijst kregen de participanten deze per mail toegestuurd. De Duitsers kregen een Nederlandse C-test met Duitse instructies en vice versa. De C-testen bestaan beide uit vier korte teksten. Elke tekst bevat 18 items waarbij een deel van een woord was weggelaten. De participant moest het ontbrekende woord invullen. De Nederlandse C-test is ontworpen door Y. Voorhout (2010), die deze eerder gebruikt heeft in een onderzoek naar LaRa. De Duitse C-test is ontworpen door Mangar (2010) en is gebaseerd op een C-test afkomstig van de website van de linguïstische faculteit van de Universiteit Münster. De C-testen werden nagekeken door middel van een universeel nakijkformulier (zie bijlage 3). Een score hoger dan 50 procent werd bestempeld als hoog en een score lager dan 50 procent als laag. Op basis hiervan zijn de koppels samengesteld voor het experiment.

4.3 Opzet experiment

Het experiment is gebaseerd op een eerder experiment van Bahtina (2011). Zij deed hetzelfde soort experiment in een Russisch-Estse constellatie. Het experiment bestaat uit het bereiken van een gezamenlijk doel, waarvoor een dialoog essentieel is. Het gesprek vond plaats via Skype. De deelnemers kregen een opdracht mee die gebaseerd is op Garrod & Andersons (1987) *maze game dialogue*. Participanten kregen de rol als volger of gids.

De twee deelnemers kregen elk een iets van een elkaar verschillende plattegrond. De volger kreeg een verouderde plattegrond van een kantoorpand, waarop alleen zijn of haar locatie op was aangegeven (locatie A). De gids kreeg een vernieuwde plattegrond van het kantoorpand met zijn of haar positie B weergegeven. De opdracht was op te delen in twee fases. In het eerste deel moest deelnemer A aan deelnemer B uitleggen waar hij of zij zich op de plattegrond bevond. Vervolgens moest deelnemer B, in het tweede deel van de opdracht, deelnemer A naar zijn of haar locatie leiden.

4.4 Plattegrond

De plattegrond die gebruikt is tijdens het experiment is gebaseerd op het doolhof dat Bahtina (2011) heeft ontworpen. Mangar en Hagemeyer (2011) hebben dit doolhof echter een rijkere context gegeven, zodat er meer 'salient cues' zijn, ofwel afbeeldingen die opvallend zijn in de context, waardoor er naar verwezen kan worden. Deze 'salient cues' waren pijlen die de richting aanwezen waar de deelnemer langs mocht lopen en verschillende functies van de ruimtes. Van het doolhof is een plattegrond van een kantoorgebouw gemaakt. Er zijn twee versies van de plattegrond. De looprichting en structuur is bij beide plattegronden hetzelfde, maar de functies van de ruimtes verschillen. De plattegrond werd vlak voor het experiment per mail opgestuurd. Deze diende men te openen in het programma Paint. Tijdens het experiment moesten de participanten de gelopen route in de plattegrond tekenen. In bijlage 4 staan de twee versies van de plattegronden weergegeven.

4.5 Procedure

De participanten werden benaderd via e-mail, telefoon of *face to face*. Er werd kort toegelicht wat het onderzoek inhield, maar details werden buiten beschouwing gelaten. Vervolgens kreeg iedere participant een vragenlijst en C-test opgestuurd en deze diende ingevuld te worden voor het experiment. Wanneer dit teruggestuurd was naar de onderzoeker kregen zij een e-mail om de datum en tijd van het experiment op Skype te bevestigen.

Op het afgesproken tijdstip werd er door de onderzoeker met beide participanten verbinding gemaakt via Skype. Non-verbale communicatie werd uitgesloten, doordat er alleen gebruik werd gemaakt van audio. De instructies (bijlage 5) en de plattegrond voor het experiment ontvingen de participanten per mail en zij kregen voldoende tijd om deze goed door te lezen. Als zij geen vragen meer hadden werd het experiment gestart.

De participanten kregen maximaal tien minuten tijd om de opdracht te voltooien. Wanneer dit langer dan tien minuten duurde, werd het experiment afgebroken door de onderzoeker.

De gesprekken werden opgenomen via MP3 Skype Recorder. Voor het transcriberen is gebruik gemaakt van het programma EXMARaLDA¹. Voor alle onderzoekers golden dezelfde conventies bij het transcriberen (bijlage 6). De transcripten werden door twee andere onderzoekers nagekeken. Alle transcripten werden nagekeken door een Duits moedertaalsprekerster. De resultaten zijn ingevoerd in IBM SPSS Statistics versie 20.

4.6 Participanten

Er hebben 80 participanten aan het onderzoek deelgenomen. In totaal werden er 40 LaRa experimenten afgenomen. De ene helft was Duitser en de andere helft Nederlander. De gemiddelde leeftijd van de Nederlander was 23 jaar en de gemiddelde leeftijd van de Duitser 26 jaar.

Om te bepalen of taalniveau een rol speelt bij het produceren van code-switches werden de participanten gekoppeld in verschillende taalniveaucombinaties. In tabel 1 staat weergegeven hoeveel experimenten per conditie in welk jaar zijn afgenomen.

Tabel 1: Aantal experimenten die hebben plaatsgevonden in verschillende condities

	2012	2013	Totaal
Laag – laag	5	5	10
Hoog – hoog	7	3	10
Laag – hoog	5	5	10
Hoog – laag	4	6	10
Totaal	21	19	40

4.7 Betrouwbaarheid en validiteit

Om de betrouwbaarheid en validiteit van dit onderzoek te waarborgen worden deze kort in dit subhoofdstuk besproken.

Betrouwbaarheid wil zeggen dat wanneer het onderzoek nogmaals uitgevoerd wordt, deze dan dezelfde resultaten zou geven. De onderzoeksopzet is afkomstig van Hagemeijer en Mangar (2011) en het experiment werd door alle onderzoekers volgens deze opzet uitgevoerd. Hierdoor werd het onderzoek door alle onderzoekers op dezelfde manier uitgevoerd.

---

¹ Te downloaden via: www.exmaralda.org

De validiteit van het onderzoek wil zeggen: meet je wat je wilt meten? Bij twijfelgevallen van CS werd er aan een moedertaalspreker Duits of een Nederlander met een vergevorderd Duits taalniveau gevraagd of er sprake was van een code-switch. Aan de hand van de patronen van Auer (1995) is bepaald van welk soort wisseling er sprake was. De analyses zijn terug te vinden in bijlage 7.

5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van de analyse weergegeven. In 29 van de 40 LaRa gesprekken kwam een ander patroon dan het sequentiële CS patroon 2A van Auer (1995). Deze code-switches werden gebruikt in de analyse.

5.1 Code-switching en taalniveau

Om te bepalen of CS kan worden voorspeld vanuit het taalniveau van de spreker in de andere taal is er gekeken naar de resultaten op de C-test en het aantal code-switches.

Het gemiddelde taalniveau van de totale groep ($N=80$) was 52.1% ($SD=25.2$). De Nederlanders ($N=40$) scoorde op de Duitse C-test gemiddeld 51.5% ($SD=18.3$). Door de Duitsers ($N=40$) werd er gemiddeld 52.9% ($SD=30.7$) gescoord. Allereerst is er een correlatie berekend tussen het taalniveau en het aantal code-switches die de participanten produceerden. Voor de Nederlanders is er geen significante samenhang tussen het taalniveau en het aantal code-switches ($r=.003$; $p=0.98$). Ook voor de Duitsers is er geen significante samenhang tussen het taalniveau en het aantal code-switches ($r=.192$; $p=0.24$).

Om te analyseren of er taalniveau een voorspellende factor is voor CS is er een regressieanalyse uitgevoerd. De voorspellende factoren die zijn meegenomen in de analyse staan opgesomd in tabel 2.

Tabel 2: Gemiddelde c-test scores

	<i>M</i>
C-test gemeenschappelijk	52.2
C-test Nederlander	51.5
C-test Duitser	52.9
C-test follower	47.9
C-test guide	56.5

Geen enkele factor is een significante voorspeller voor het aantal code-switches ($F(3, 36) = 1.03$; $p=0.39$). In de volgende analyse zijn de twee groepen opgesplitst en wordt er berekend of dezelfde voorspellers significant zijn voor het aantal code-switches van de Duitsers en Nederlanders apart. Deze waren voor de Nederlanders niet significant ($F(3, 36) = 2.17$; $p=0.11$).

Ook voor de Duitsers waren deze niet significant ($F(3, 36) = 0.69; p=.057$).

Bovenstaande berekeningen zijn per koppel geanalyseerd. Wanneer er een regressieanalyse wordt uitgevoerd over alle participanten apart, dan blijkt dat het taalniveau van de gesprekspartner een significante voorspeller is voor het aantal code-switches van de spreker ($F(1, 78) = 5.9; p=0.02$). Wanneer Duitsers en Nederlanders apart worden geanalyseerd in de regressieanalyse in de 'forward' methode, dan blijkt dat het taalniveau van de partner alleen bij de Nederlanders een significante voorspeller is ($F(1, 38) = 4.83; p=0.03$). Dit wil zeggen dat wanneer het taalniveau van de Duitser laag was, de Nederlander meer code-switches produceerde en dat wanneer het taalniveau van de Duitser hoog was, de Nederlander minder code-switches maakte.

Tot slot is er met behulp van de one-way ANOVA berekend of er significante verschillen waren tussen de vier groepen op basis van koppeling. Hieruit bleek dat er geen verschil is in code-switching tussen deze groepen ($F(3, 76) = .262, p=0.85$). Uit de analyse in de vorige alinea blijkt wel dat het tussen proefpersonen uitmaakt met wie je spreekt. De Nederlandse sprekers maakten meer gebruik van CS wanneer ze met een Duitse gesprekspartner spraken die een laag taalniveau Nederlands hadden.

5.2 Code-switching en effectiviteit

Om de effectiviteit van de code-switch te bepalen is gekeken of de opdracht bij de koppels waarin CS voorkomt, succesvol is afgerond. In het experiment zijn twee succespunten: 1. Het vinden van punt A 2. Het bereiken van punt B. Het gesprek draait niet alleen om 'elkaar vinden', maar ook om hoe snel ze elkaar vinden. In totaal zijn er zes effectiviteitsfactoren die mee zijn genomen in deze analyse: tijd in seconden tot het bereiken van punt 1, tijd in seconden tot het bereiken van punt 2, tijd in totaal, succespunt 1 wel/niet behaald, succespunt 2 wel/niet behaald, succes in totaal. Een overzicht hiervan staat weergegeven in tabel 3. Aan de hand van scores wordt bepaald hoe succesvol de koppels waren.

Tabel 3: Overzicht van het behalen van de succespunten

	Succespunt 1	Succespunt 2
Aantal punten		
0	<i>Niet gevonden/overgeslagen/in verkeerde kamer</i>	<i>Niet gevonden/overgeslagen/in verkeerde kamer</i>
1	<i>Gevonden (binnen tien minuten)</i>	<i>Gevonden (binnen tien minuten)</i>

Van de 40 koppels die het experiment uitvoerden slaagden er 17 koppels (42.5%). Zij bereikten beide succespunten binnen tien minuten. Het lukte 37 koppels om succespunt 1 (het vinden van punt A) te bereiken (80%). Succespunt 2 bereikten 19 koppels (47.5%). Het experiment duurde gemiddeld 9 minuten. Na gemiddeld 3 minuten hadden de koppels punt A gevonden. Het vinden van punt B duurde gemiddeld 6 minuten.

Met behulp van de regressieanalyse 'enter' methode is berekend of effectiviteitfactoren, waarvan de gemiddelden in tabel 4 staan, voorspellers zijn voor het aantal code-switches.

Tabel 4: gemiddelden van de effectiviteitfactoren per koppel

	<i>M</i>
Tijd punt 1	174 seconden
Succespunt 1	.8
Tijd punt 2	356 seconden
Succespunt 2	.48
Tijd totaal	523 seconden
Succes totaal	.42

Hieruit bleek dat deze factoren geen significante voorspellers zijn voor het aantal code-switches ($F(4, 26) = 0.45$; $p = 0.77$). Dit betekent dat het aantal code-switches niet voorspeld worden door effectiviteitfactoren die bijdragen aan de mate van succes van de communicatie. Uit de regressieanalyse 'forward' methode kwam ook naar voren dat dit geen significante voorspellers zijn.

5.3 Code-switching en de patronen van Auer

Alle code-switches zijn per koppel genoteerd en of deze door de Duitser of door de Nederlander is uitgesproken. Om te bepalen van welke soort wisseling er sprake was, werd er aan de hand van de patronen van Auer (1995) geanalyseerd.

De wisseling van de CS is als volgt geanalyseerd:

1. Het koppelnummer is genoteerd
2. De nationaliteit van de persoon die de code-switch maakt, is genoteerd.
3. Patroon 1A: Beide sprekers wisselen van taal. Eerst spreken ze in het Duits en vervolgens in het Nederlands. Dit gebeurt binnen de beurt van twee sprekers.

4. Patroon 1B: Beide sprekers wisselen van taal. Eerst spreken ze in het Duits en vervolgens in het Nederlands. Dit gebeurt binnen de beurt van één spreker.
5. Patroon 2B: Één spreker past zijn taal aan, aan de taal van zijn of haar gesprekspartner.
6. Patroon 3: Beide sprekers gebruiken beide talen in één beurt
7. Patroon 4: Een code-switch binnen één beurt van een spreker. Deze code-switch heeft voor de rest geen invloed op de rest van zijn of haar taalkeuze.

Patroon 2A is buiten beschouwing gelaten, omdat dit het normale sequentie patroon van LaRa gesprekken vertoont.

Uit de resultaten kwam naar voren dat er door de participanten geen gebruik werd gemaakt van patroon 1A, 1B en patroon 3. Deze patronen zijn voor de resultatenanalyse buiten beschouwing gelaten. Bij patroon 2b paste de spreker zich aan aan de taal van de gesprekspartner en bij patroon 4 is er sprake van CS binnen de beurt van één spreker.

Een voorbeeld van patroon 2b staat weergegeven in het volgende transcriptfragment (koppelnummer 6/hoog-hoog):

[76]

6NL [v]	naar BOVEN, HELEmaal naar boven	Sta/	Nu sta je
6DE [v]	Ah ok nu heb ik het JANNu ben ik in		

[77]

6NL [v]	bij een deur?	Oke (.) en dan ga je naar LINKS↑ (.) tot je de
6DE [v]	JA nu sta ik bij een deur	

Een voorbeeld van patroon 4 staat weergegeven in het volgende transcriptfragment (koppelnummer 52/hoog-laag):

[84]

	222 [09:28.6]	223 [09:33.0]	224 [09:36.6]
52NL [v]	omhoog↑ lopen↑ (3.9) können Sie können Sie eh omhoog lopen? (3.5)und dan		
52DE [v]	(( )) um was		

[85]

	225 [09:41.3]	226 [09:45.5]
52NL [v]	passiert dann passiert du EIN drei eckige (0.2) Raum	
52DE [v]	laufen?	(2.5) wenn ich NACH

In tabel 5 staat het aantal code-switches weergegeven per groep. In totaal werd er 116 keer van taal geswitcht, waarvan 72 keer door de Duitsers en 44 keer door de Nederlanders. Bij beide groepen werd er vaker gebruik gemaakt van patroon 4, met behulp van de t-toets wordt geanalyseerd of dit verschil significant is.

Tabel 5: frequentietabel aantal CS patronen per groep

	Patroon 2b	Patroon 4	Totaal
Duitsers	29	43	72
Nederlanders	14	30	44
Totaal	43	73	116

Uit de analyse blijkt dat patroon 4 ($M=0.91$ ($SD=1.43$)) niet significant vaker voorkomt dan patroon 2b ($M=0.54$ ($SD=1.48$)) ($t(80) = -1.95$, $p = 0.054$). Er kan geconcludeerd worden dat ze evenveel voorkomen.

In de volgende analyse wordt er gekeken of er verschillen zitten tussen Duitsers en Nederlanders in het gebruik van beide patronen. Tabel 6 is een weergave van de gemiddeldes van Nederlanders en Duitsers voor beide patronen.

Tabel 6: gemiddeld gebruik patronen Nederlanders en Duitsers

	Nederlanders (N=40)	Duitsers (N=40)
Patroon 2b	.35 (1.41)	.73 (1.55)
Patroon 4	.75 (1.61)	1.1 (1.23)

Het gebruik van patroon 2b verschilt niet significant tussen de Nederlanders en de Duitsers ($t(78) = -1.13$, $p = 0.26$). Ook patroon 4 verschilt niet significant tussen beide groepen ($t(78) = -1.01$, $p=0.31$).

Om te bepalen of taalniveau van de spreker of taalniveau van de gesprekspartner een significante voorspeller is voor het gebruik van patroon 2b of patroon 4 is er een regressieanalyse uitgevoerd. Hieruit bleek dat het taalniveau van de spreker én van de gesprekspartner geen significante voorspellers zijn voor het gebruik van patroon 2b ($F(2, 77) = 1.86$; $p=0.16$). Ook voor het gebruik van patroon 4 waren dit geen significante voorspellers ($F(2, 77) = 3.06$; $p=0.052$). Beide patronen van Auer (1995) die voorkwamen in de conversaties kunnen niet voorspeld worden vanuit taalniveau.

Tot slot wordt er gekeken of het gebruik van de patronen correleert met de effectiviteit van de communicatie. In tabel 7 is te zien dat er een significante positieve samenhang is tussen het gebruik van patroon 4, 2b en in de tijd waarin punt 1 werd bereikt. Dit betekent dat wanneer patroon 4 en patroon 2b veel door Nederlanders werd gebruikt er langer werd gedaan voordat punt 1 werd bereikt.

Tabel 7: Correlatieanalyse tussen patroongebruik Nederlanders en effectiviteit

	Patroon 2b	Patroon 4
Punt 1(sec.)	.45*	.37*
Succespunt 1	-.23	-.12
Punt 2 (sec.)	.24	-.03
Succespunt 2	-.17	-.23
Tijd totaal	.11	.23
Succes totaal	-.14	-.18

* $P < .05$

Voor de Duitse participanten waren er geen significante correlaties tussen effectiviteit en het patroongebruik.

Er werd wel een significante positieve correlatie gevonden tussen het gebruik van patroon 2b van de Nederlanders en de Duitsers ($r = .34$; $p = .03$). Dit betekent dat wanneer één van de sprekers veel gebruik maakte van patroon 2b, de andere spreker zich hierop aanpaste.

6 Conclusie

In dit experiment is CS in LaRa gesprekken geanalyseerd. De vraag van dit onderzoek richtte zich op het verschijnsel CS en taalniveau, effectiviteit en wisselingpatronen tijdens een probleemoplossende Duits-Nederlands LaRa dialoog.

Uit de resultaten bleek dat taalniveau geen significante voorspeller is voor het aantal code-switches dat geproduceerd werden. Dit betekent dat het aantal CS niet voorspeld kan worden vanuit het taalniveau van de spreker. Het taalniveau van de gesprekspartner daarentegen is wel een significante voorspeller voor het aantal code-switches. Dit gold echter alleen voor de Nederlanders. Het bleek dat wanneer de Duitse gesprekspartner een laag taalniveau had in het Nederlands, de spreker meer gebruik maakte van CS. De '*H₀-hypothese: het taalniveau in L2 is geen voorspellende factor voor het aantal CS*' moet worden aangenomen.

Bij het berekenen van de effectiviteit zijn er zes succesfactoren geanalyseerd verdeeld over twee categorieën: succespunt 1, succespunt 2, succes totaal en tijd punt 1, tijd punt 2 en tijd totaal. Uit de resultaten kwam naar voren dat geen van deze factoren significante voorspellers zijn voor het aantal code-switches.

Uit de analyses bleek dat er geen gebruik werd gemaakt van patronen 1A, 1B en patroon 3. Er werd alleen gebruikt gemaakt van patroon 2b en patroon 4. Deze patronen werden evenveel gebruikt. Bij patroon 2b paste de spreker zich aan aan de taal van de gesprekspartner en bij patroon 4 is er sprake van CS binnen de beurt van één spreker. Tussen Duitsers en Nederlanders waren er geen significante verschillen in gebruik van de patronen. Dit betekent dat beide groepen evenveel gebruik maken van beide patronen. Taalniveau van de gesprekspartner was geen significante voorspeller voor het gebruik van de patronen. Wanneer de Nederlandse spreker veel gebruik maakte van patronen 4 en 2b duurde het langer voordat ze punt 1 hadden bereikt. Tot slot bleek dat wanneer de spreker veel gebruik maakte van patroon 2b de gesprekspartner zich hierop aanpaste.

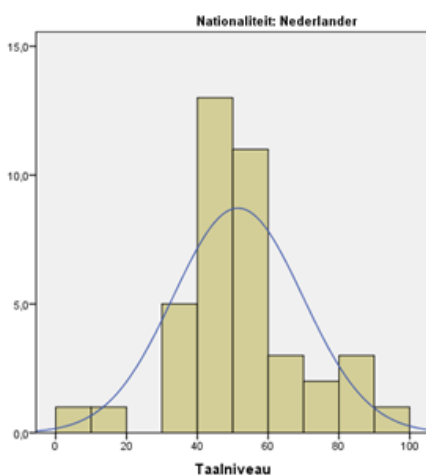
Een opvallend resultaat uit dit onderzoek is dat een hoog taalniveau van de spreker geen voorspellende factor is voor het aantal CS in LaRa gesprekken. In dit onderzoek kwam naar voren dat het taalniveau van de gesprekspartner een rol speelt ten aanzien van het gebruik van CS. De effectiviteit wordt niet voorspeld door CS tijdens LaRa conversaties. Waarschijnlijk zijn andere factoren die hier een rol spelen van belang. Een kleine overeenkomst met Bahtina (2013) was dat wanneer Nederlandse sprekers gebruik maakten van code-switching patroon 4, het bereiken van punt 1 langer duurde. Als verklaring hier voor gaf zij aan dat CS wordt gebruikt wanneer er sprake is van een miscommunicatie.

7 Discussie

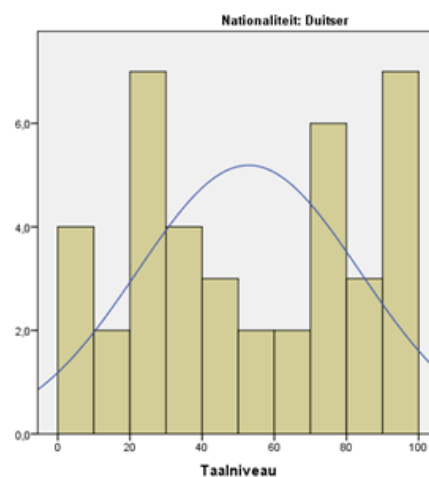
In dit onderzoek werd er gezocht naar effecten van CS in LaRa gesprekken. Ten eerste moet er gezegd worden dat er in deze experimenten van de spreker gevraagd werd om CS te gebruiken, er werd verzocht van de sprekers in eigen taal te blijven spreken. Tijdens de gesprekken was er voortdurend sprake van het code-switch patroon 2A van Auer (1995). Dit betekent dat beide sprekers in hun eigen taal spreken en ze wisselen onderling hun taal af. In dit onderzoek is gekeken of sprekers afweken van dit patroon en of deze code-switches binnen CS te wijten waren aan taalniveau en of dit effect had op het succes van de communicatie.

Wat betreft de validiteit moet er gezegd worden dat er niet gemeten is in hoeverre de deelnemers goed waren in het aflezen van plattegronden en strategisch denken. Deze factoren hebben waarschijnlijk invloed op de resultaten. Er wordt bij het experiment beroep gedaan op het cognitieve vermogen van de participant en dit is niet gemeten.

Deelvraag 1 richtte zich op taalniveau en CS. Om het taalniveau te meten werd er gebruik gemaakt van de C-test. In dit experiment werd er beroep gedaan op de receptieve luistervaardigheid van de participanten. De C-test, waarmee het L2 taalniveau werd bepaald, meet dit aspect niet. Ook is de groepsindeling ruim aangehouden, wanneer men hoger dan 50% scoorde behoorde men tot de 'hoog' groep en wanneer men lager scoorde dan 50% werd men ingedeeld in de 'laag' groep. Wanneer er een vergelijking wordt gedaan tussen de hoge Nederlanders en hoge Duitsers en lage Nederlanders en lage Duitsers is hier een aanzienlijk percentageverschil. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de Duitsers in dit experiment die in de 'hoog' groep waren ingedeeld Nederlands voor zichzelf wilden leren en dus de motivatie hoger was. Nederlanders in de 'hoog' groep konden waarschijnlijk goed Duits onder andere door verplicht onderwijs. De twee figuren hieronder tonen dat de grootste groep Nederlanders tussen de 40% en 60% op Duits taalniveau scoorden, in tegenstelling tot de Duitsers die zeer gevarieerd scoorden op Nederlands.

Figuur 1: normale verdeling taalniveau Nederlanders

Figuur 2: normale verdeling taalniveau Duitsers

Door Backus en Jørgensen (2011) werd gezegd dat een goede kennis van de andere taal relevant is voor CS. Uit dit onderzoek bleek dat taalniveau geen significante voorspeller was voor CS. Een verklaring hiervoor kan zijn dat sprekers CS waarschijnlijk voor andere doeleinden gebruikten.

In alle groepen was een code-switch vaak een herhaling van de andere spreker. Zie hieronder een twee voorbeelden hiervan:

Voorbeeld 1: koppelnummer 44 (hoog-laag)

[34]

	..	180 [03:44.7]181 [03:45.6]	182 [03:47.5]183 [03:47.9]	184 [03:48.9]185 [03:51.0]
44NL [v]		e:h nee rechtdoor↓ (0.3)		
44DE [v]		Kreuzung?↑ (1.1)	<rechtdoor>↑ (2.1)	e:h

Voorbeeld 2: koppelnummer 19 (laag-laag)

[86]

	..	230 [08:52.3]231 [08:54.3]
pauze's		(4.0)
19NL[v]		dri/in een soort DRIEhoekige kamer
19DE[v]		EHM Ich weiß nicht was

[87]

	..	232 [08:56.3]233 [08:58.3]	234 [09:00.3]235 [09:02.3]	236 [09:04.3]
pauze's		(1.0)	(2.0)	
19NL [v]		((lacht)) e:h	Je hebt VIERkant dat is/die	
19DE[v]		(.) driehoekje ist		Ja

Voor een herhaling zoals deze is geen relevante taalkennis vereist. Herhaling was een veel gebruikte vorm, maar hiervoor zijn geen statistische analyses uitgevoerd. Op basis van waarnemingen van de onderzoeker kan gezegd worden dat CS inderdaad gebruikt wordt om taaluitingen te verduidelijken. Voor sprekers met een hoog taalniveau in de andere taal was het soms 'moeilijk' om in de eigen taal te blijven spreken en ze wilden zich wellicht liever aanpassen. Een opvallend, maar plausibel resultaat uit dit onderzoek is dat voor de Nederlanders het taalniveau van de Duitse gesprekspartner een significante voorspeller is voor het aantal CS. Dit betekent dat de Nederlander zich aanpast aan het taalniveau van zijn de Duitser. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de Nederlander waarschijnlijk het Duits goed genoeg beheerst om te code-switchen, wanneer de Duitse gesprekspartner een laag taalniveau heeft.

De Duitse sprekers in de 'laag' groep beheersen het Nederlands waarschijnlijk niet goed genoeg om te code-switchen. Voor verder onderzoek is het interessant om te onderzoeken welk specifiek taalniveau nodig is om te code-switchen.

Bij deelvraag 2 werd er gekeken naar de effectiviteit van de communicatie en de relatie met CS. Hier zijn geen significante effecten gevonden, omdat de effectiviteit waarschijnlijk ook grotendeels bepaald worden door vele andere factoren.

Bahtina (2013) vond in haar experiment tussen Russen en Estlanders dat gesprekken langer duurden, omdat CS werd gebruikt wanneer er sprake was van miscommunicatie. Dit werd door de onderzoeker ook opgemerkt in dit onderzoek, maar dit is niet meegenomen in de statistische analyse, behalve dat wanneer Nederlanders patroon 4 en patroon 2b veel gebruikten het bereiken van punt 1 langer duurde.

Patronen 1A, 1B en 3 kwamen niet voor in deze experimenten. Een verklaring hiervoor kan zijn dat er voorafgaand aan het experiment werd de participanten gevraagd in de eigen taal te blijven spreken. Doordat verschillende onderzoekers het experiment afnamen kan er getwijfeld worden aan de betrouwbaarheid in hoeverre dit aan de participanten is opgelegd. Het is wel zo dat sprekers zich aanpassen, aan de taal van hun gesprekspartner. Dit was op te merken uit de positieve correlatie tussen het gebruik van patroon 2b tussen de Duitsers en de Nederlanders.

In totaal zijn er slechts 40 LaRa gesprekken geanalyseerd en dus kunnen er vraagtekens gezet worden bij de generaliseerbaarheid van de resultaten. Er zou een grotere groep onderzocht moeten worden om generaliserende uitspraken te kunnen doen. Daarnaast hebben in dit experiment Duits-Nederlandse dialogen plaatsgevonden. In een ander soort constellatie is er waarschijnlijk een heel ander resultaat, omdat Nederlands en Duits beide tot de Germaanse taalfamilie horen. Naar welke taal er werd geswitcht werd in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten. Af en toe werd het er door de participanten Engels gesproken. Wellicht hadden deze participanten voorkeur voor het gebruik van een lingua franca, maar dit aspect is niet onderzocht.

Voor verder onderzoek is het interessant om te onderzoeken wat de functie van CS in LaRa gesprekken is, want waarom en waarvoor sprekers CS gebruiken in LaRa conversaties is in dit onderzoek niet aan de orde gekomen.

8 Literatuur

Auer, P. (1995). *The pragmatics of code-switching: A sequential approach*. In: L. Milroy & P.C. Muysken (Eds.), *One Speaker, Two Languages. Cross-disciplinary Perspectives on Code-Switching*. Cambridge: Cambridge University Press, p. 115-135.

Backus, A. & Jørgensen, J.N. (2011). *Code-Switching*. In: J.N. Jørgensen (Ed.), *A toolkit for transnational communication in Europe*. Copenhagen: Copenhagen studies in bilingualism, p. 25-42.

Bahtina, D. (2013, te verschijnen). *Mind your languages. Lingua receptiva in Estonian-Russian communication*. Utrecht: LOT.

Beerkens, R. (2010). *Receptive Multilingualism as a Language Mode in the Dutch-German Border Area*. Münster etc.

Beerkens, R. & Thijs, J.D. ten. (2012). *Receptive Multilingualism in the Dutch-German border Area*. Transnational Communication. Copenhagen: Studies in Bilingualism.

Braunmüller, K. (2007). *Receptive multilingualism in Northern Europe in the Middle Ages: A description of a scenario*. In: Zeevaert, L. & Thijs, J.D. ten (eds.), *Receptive Multilingualism. Linguistic analyses, language policies and didactic concepts*. Amsterdam: John Benjamins B.V, p. 25-49.

Commission of the European Communities, Final Report. (2007). *High Level Group on Multilingualism*. Brussel.

Garrod, S. & Anderson, A. (1987). *'Saying what you mean in dialogue: A study in conceptual and semantic co-ordination'*. *Cognition* 27, p. 181-281.

Gumperz, J.J. (1970). *Verbal strategies in multilingual communication*. Berkeley: California University, Language and Behavior Research Lab. Verkregen op 28 maart 2013 van www.erid.ed.gov.

Hagemeyer, E. (2011). *Lingua receptiva in German-Dutch dialogue – Influence of language proficiency on non-automatic alignment*. Utrecht: Unpublished Bachelorthesis, Universiteit Utrecht.

Houtkoop, H. & Koole, T. (2000). *Taal in actie. Hoe mensen communiceren met taal*. Bussum: Coutinho.

Jørgensen, J.N. (2011). *A toolkit for transnational communication in Europe*. Copenhagen: Copenhagen studies in bilingualism.

Mangar, J. (2011). *Niet-linguïstische alignmentstrategieën in lingua receptiva in Nederlands-Duitse dyad constellaties. Het effect van het L2 vaardigheidsniveau op spreeknelheid*. Utrecht: Unpublished Bachelorthesis, Universiteit Utrecht.

Muysken, P.C. (2000). *Bilingual Speech: A typology of code-mixing*. Cambridge: Cambridge University Press.

Rehbein, J., Thije, J. D. ten & Verschik, A. (2010). *Lingua Receptiva (LaRa) - Introductory remarks on the quintessence of Receptive Multilingualism*. In: id. (Eds.) Special Issue on "Lingua Receptiva". International Journal of Bilingualism (*in pr.*). Verkregen op 1 april van <http://www.toolkit-online.eu/docs/lara.html>.

Ribbert, A. & Thije, J.D. ten. (2007). *Receptive Multilingualism in Dutch-German intercultural team cooperation*. Receptive Multilingualism and intercultural communication, p. 73-103.

Roelands, A. & Thije, J.D. ten. (2004). *Rezeptive Mehrsprachigkeit in der institutionellen Kommunikation; eine Fallstudie zur deutsch-niederländischen Kommunikation im Goethe Institut Amsterdam* in: D. Wolff (Hrsg.) *Mehrsprachige Gesellschaft – mehrsprachige Individuen*, FAL 47, Frankfurt am Main: Peter Lang, p. 165-176.

Shadid, W. (1998). *Interculturele communicatie*. In: *Etnische minderheden en de multiculturele samenleving*. Groningen: Wolters-Noordhoff, p. 2.

Thije, J.D. ten. (2010). *Lingua receptiva als bouwsteen voor de transnationale neerlandistiek*. Internationale Neerlandistiek, 48 (4), p. 54-62.

Voorhout, Y. (2010). *Comprensione in una situazione di plurilinguismo ricettivo*. Verkregen op 30 mei 2013 van <http://igitur.archive.library.uu.nl>.

Bijlagen

1 Vragenlijsten

Beste participant,

Deze vragenlijst is onderdeel van het onderzoek naar receptieve meertaligheid in Nederlands-Duitse dialogen. Jij hebt aangegeven deel te nemen aan dit onderzoek. Voordat wij met het experiment kunnen beginnen hebben wij informatie nodig over jouw talige achtergrond en Duitse taalgebruik. De vragenlijst bestaat uit elf vragen. Het beantwoorden van deze vragen zal ongeveer vijf minuten duren. Alvast bedankt voor jouw medewerking.

Persoonsgegevens

Leeftijd :

Geslacht

- Man
- Vrouw

Nationaliteit(en) :

Hoogst genoten opleiding :

Vragen

---

1. Hoeveel talen spreek je? (Vul op de stippellijn het aantal in.)
..... talen spreek ik vloeiend
..... talen spreek ik redelijk tot slecht
..... talen kan ik redelijk tot goed verstaan, maar niet spreken
2. Is Nederlands jouw enige moedertaal?
 Ja
 Nee, mijn andere moedertaal is.....
 Nee, mijn enige moedertaal is.....
3. Spreken jouw directe familieleden of goede vrienden Duits als moedertaal? (Specificeer op basis van ouder, tante, grootouder, vriend/vriendin etc.)
 Ja, ...
 Nee
4. Hoe heb jij Duits geleerd? Je mag meer dan één antwoord geven.
 Ik heb nooit geprobeerd Duits te leren
 Door middel van formele educatie
 Door interactie met personen
 Anders, namelijk.....

z.o.z. vraag 5 t/m 7

5. Kruis aan hoe de volgende uitspraken op jou van toepassing zijn.

	Volledig	Gedeeltelijk	Niet
Ik kan vloeiend communiceren in het Duits			
Ik kan met mijn Duitse talenkennis korte en simpele gesprekken in			

het Duits voeren.			
Ik kan simpele teksten, zoals een persoonlijke brief, in het Duits schrijven.			
Ik kan artikelen, nieuwsberichten etc. in het Duits lezen en begrijpen.			
Ik kan tv-programma's/films en colleges in het Duits volgen en begrijpen.			

6. Kruis aan hoe vaak jij in de onderstaande situaties wordt blootgesteld aan Duits.

	Nooit	Dagelijks	Wekelijks	Maandelijks	Jaarlijks
Thuis					
Werk/school					
Media (televisie/radio/schriftelijke media)					
Interactieve media (op internet b.v. facebook, skype)					
Vrije tijd (vakanties/feestjes/uitstapjes)					
In het algemeen					

7. Kruis aan wat op jouw van toepassing is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Nederlands				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Duits				
Als iemand mij in het Duits aanspreekt, reageer ik in het Engels				

z.o.z. vraag 8 t/m 11

8. Heb je ooit drie maanden of langer in een Duitstalig land gewoond of gereisd

- Nee, ga door naar vraag 10.
- Ja, in ....., voor een tijdsduur van.....

9. Kruis aan hoe jouw contact met de lokale Duitse taal tijdens jouw verblijf te beschrijven is.

	Altijd	Vaak	Zelden	Nooit
Ik heb in het Duits gecommuniceerd				
Ik heb in het Engels gecommuniceerd				
Ik heb in mijn moedertaal gecommuniceerd				

10. Kruis aan in hoeverre je het met de onderstaande uitspraken eens bent.

	Volledig mee eens	Mee eens	Geen mening	Oneens	Volledig oneens
Ik vind Duits een moeilijke taal om te leren.					
Ik vind het leuk om Duits te spreken					
Ik ben tevreden over mijn taalvaardigheid in het Duits.					

De Nederlandse taalvaardigheid van de gemiddelde Duitser is hoog.					
---	--	--	--	--	--

11. Hoe vaak ben je zelf in Duitsland?

- Nooit
- minder dan 1 keer per jaar
- 1 tot 5 keer per jaar
- 5 tot 10 keer per jaar
- 10 keer per jaar of meer

Lieber Teilnehmer,

Dieser Fragebogen ist Teil von unserer Studie über rezepptive Mehrsprachigkeit in deutsch-niederländischen Gesprächen. Du hast dich bereit erklärt, an dieser Studie teil zu nehmen. Bevor wir mit dem Experiment anfangen können, brauchen wir ein paar Hintergrundinformationen von dir und deinem Bezug zu Niederländisch. Der Fragebogen umfasst elf Fragen, das Beantworten wird ungefähr fünf Minuten dauern. Vielen Dank für deine Hilfe!

Angaben zur Person

Alter :

Geschlecht

- männlich
- weiblich

Nationalität(en) :

Höchster Bildungsabschluss :

Fragen
 -----

12. Wie viele Sprachen sprichst du?
 ..... Sprachen spreche ich fließend
 ..... Sprachen spreche ich mittelmäßig bis schlecht
 ..... Sprachen kann ich recht gut verstehen, aber nicht sprechen
13. Ist Deutsch deine einzige Muttersprache?
 Ja
 Nein, meine andere Muttersprache ist.....
 Nein, meine einzige Muttersprache ist.....
14. Spricht jemand in deiner Familie oder jemand deiner Freunde Niederländisch als Muttersprache? (Gib an ob es ein Elternteil, eine Tante, Grosseltern, Freund/Freundin, usw. ist)
 Ja, ...
 Nein
15. Wie hast du Niederländisch gelernt? Du darfst auch mehrere Antworten auswählen.
 Ich habe nie versucht, Niederländisch zu lernen
 Durch Unterricht (Schule/Uni)
 Durch Kontakt/ Interaktion mit Leuten
 Anders, nämlich.....

16. Kreuze an, welche der Aussagen auf dich zutrifft.

	Völlig	Teilweise	Gar nicht
Ich kann mich fließend unterhalten auf Niederländisch.			
Ich kann mit meinen Niederländisch-Kenntnissen kurze und einfache Gespräche auf Niederländisch führen.			
Ich kann einfache Texte, wie z.B. einen persönlichen Brief, auf Niederländisch schreiben.			
Ich kann Artikel, Zeitungsberichte, usw. auf Niederländisch lesen und verstehen.			
Ich kann Fernsehsendungen/Filme auf Niederländisch gucken und verstehen.			

17. Wie oft wirst du in den unten genannten Situationen Niederländisch ausgesetzt?

	Nie	Täglich	Wöchentlich	Monatlich	Jährlich
Zuhause					
Arbeit/Schule/Uni					
Medien (Fernsehen/Radio/Printmedien)					
Interaktive medien (im Internet z.B. durch Facebook, Skype, usw.)					
Freizeit (Urlaub/Parties/Ausflüge)					
Allgemein					

18. Kreuze an, was auf dich zutrifft.

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Deutsch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Niederländisch.				
Wenn mich jemand auf Niederländisch anspricht, antworte ich auf Englisch.				

19. Hast du jemals 3 Monate oder länger in einem niederländisch-sprachigem Land gelebt oder rumgereist?

- Nein, geh zu Frage 10.
- Ja, in ....., für eine Dauer von .....

20. Wie würdest du deinen Kontakt mit der lokalen Sprache während deines Aufenthaltes beschreiben?

	Immer	Häufig	Selten	Nie
Ich habe so viel wie möglich auf Niederländisch kommuniziert.				
Ich habe so viel wie möglich auf Englisch kommuniziert.				
Ich habe nur in meiner Muttersprache kommuniziert.				

21. Kreuze an, in wie weit du mit den Aussagen übereinstimmst.

	Stimme völlig zu	Stimme zu	Keine Meinung	Stimme nicht zu	Stimme gar nicht zu
Ich finde Niederländisch eine schwierig zu lernende Sprache.					
Es macht mir Spaß Niederländisch zu sprechen.					
Ich bin zufrieden mit meiner Sprachfertigkeit im Niederländischen.					
Die deutsche Sprachfertigkeit vom Durchschnitts-Niederländer ist hoch.					

22. Wie oft bist du selbst in den Niederlanden?

- Nie
- Weniger als 1 mal pro Jahr
- 1 bis 5 mal pro Jahr
- 5 bis 10 mal pro Jahr.
- 10 mal pro Jahr oder mehr

2 C-testen

C-Test Duits

Van sommige van de volgende woorden ontbreekt het laatste deel. Probeer de ontbrekende letters in te vullen. Wees niet bang om fouten te maken, het gaat niet om de juiste spelling. Ook is er verder geen reden om bang te zijn of fouten te maken. Het gaat bij deze test NIET om slagen, wij gebruiken hem alleen ter inschatting van jouw taalvaardigheid. Als je dus probeert hem extra goed te maken door bijvoorbeeld een woordenboek erbij te pakken, verliest de test zijn waarde. Probeer een passend woord in te vullen. Als je het echt niet weet, mag je het woord overslaan. Let op, de lengte van de lijn zegt niets over de lengte van het woord. Veel succes!

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch i ____ die Branche, wie Vorstandsvorsit ____ Dr. Oetker in Köln erkl ____, insgesamt no ____ zufrieden. I ____ den ers ____ neun Mon ____ konnte den Umsatz u ____ zwei Pro ____ gesteigert wer ____ . Das Weihnachtsgeschäft könnte da ____ beitragen, da ____ die re ____ Wachstumsrate i ____ diesem Ja ____ doch no ____ 1 Prozent erre ____ . Während im Inland in den let ____ Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen si ____ an vie ____ Stellen zu finden. Denken Sie nur a ____ Museen. Di ____ Institutionen bie ____ mitunter auch Bücher z ____ Kauf an und verans ____ Vorträge. Den ____ Sie des weiteren a ____ Exkursionen, sowohl in d ____ nähere Umge ____ als i ____ Ausland. V ____ Zeit zu Zeit gi ____ es "Ta ____ der off ____ Tür", wäh ____ derer Fir ____ und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach d_____ Türken u_____ den Bürgern aus d_____ ehemaligen Jugos_____ stellen sie heute d_____ drittgrößte Gru_____ von Auslä_____. Vor vie_____ Jahren waren sie d_____ ersten geladenen Gäste d_____ deutschen Nachkriegsarbeitsmar_____. Auch we_____ es hierzulande 36 000 italie_____ Betriebe gi_____: Mehr als die Häl_____ von d_____ italienischen Erwerbstätigen sind Arbe_____, die mei_____ ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies si_____ nach Ansicht der Reiseverans_____ die Grü_____ dafür, da_____ eingefleischte Fernre_____ -Fans ih_____ Urlaubsstrategie geän_____ haben und im Extremfa_____ auch ber_____ sind, in deutschen Landen Ferien z_____ machen. Man_____ bundesdeutsche Ferienor_____ haben d_____ Trend rechtzei_____ erkannt, investieren in die_____ Sommer me_____ als bis_____ in d_____ Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

C-test Niederländisch

Bei manchen der Wörter im Text fehlt der letzte Teil. Probiere die fehlenden Buchstaben einzutragen. Du brauchst keine Angst zu haben, Fehler zu machen – Rechtschreibfehler werden nicht angerechnet. Auch sonst brauchst du keine Angst zu haben, etwas falsch zu machen. Bei diesem Test geht es NICHT um bestehen! Er dient nur zur Einschätzung für uns. Es bringt uns also nichts, wenn du den Test perfekt machen willst, und z.B. ein Wörterbuch zu Rate ziehst. Probiere ein passendes Wort zu finden. Wenn du es nicht weisst, kannst du das Wort auslassen. Beachte, dass die Länge der Lücke nichts mit der Länge des Wortes zu tun hat. Viel Erfolg!

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein.

Als men_____ spontaan hun grote zor_____ kunnen mel_____, scoren zaken als nor_____ en waa_____, werkgelegenheid en veili_____ op str_____ veel ho_____.

Dat bli_____ uit h_____ jaarlijkse onde_____ naar d_____ risicobeleving v_____ terrorisme onder burgers, dat donderdag i_____ gepubliceerd.

V_____ de achth_____ respondenten noemt 1 procent terro_____ en aans_____. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbek_____ is h_____ risico d_____ zij lopen beroofd t_____ worden do_____ een harige schurk: d_____ bavianen.

De ap_____ zijn i_____ staat autopotieren te ope_____ en do_____ ramen t_____ springen o_____ zoek na_____ broodjes e_____ snacks.

D_____ stad voert een verw_____ strijd met de ste_____ agressiever word_____ apen.

Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat he_____ de pol_____ vrijdag bek_____ gemaakt.

De chau_____ kreeg een vuistslag te_____ zijn ho_____ van e_____ passagier, ter_____ hij d_____ bus bestuurde.

De buscha_____ raakte bui_____ bewustzijn e_____ reed o_____ de Lucasbrug i_____ Utrecht m_____ zijn b_____ tegen e_____ metalen afze_____.

De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken.

Het i_____ een opslagbedrijf waar partic_____ kleine loo_____ kunnen hu_____ om spu_____ in o_____ te sl_____. De bran_____ roept omwon_____ op ra_____ en deu_____ gesloten t_____ houden vanwege de eno_____ rookontwikkeling, al_____ een woordv_____. Het vu_____ in h_____ gebouw a_____ de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

3 Antwoordsleutels C-testen

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

- **Volledig Fout**: 0 punten
- **Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld** : 1 punt
- **Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak**: 1,5 punten
- **Volledig Goed**: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)

punten

Antwoordsleutel Duits:

Nahrungsmittel

Für die deutsche Ernährungsindustrie erfüllen sich nicht alle Erwartungen. Dennoch **ist** die Branche, wie Vorstandsvorsitzender Dr. Oetker in Köln **erklärte**, insgesamt **noch** zufrieden. **In den ersten** neun **Monaten** konnte den Umsatz **um** zwei **Prozent** gesteigert **werden**. Das Weihnachtsgeschäft könnte **dazu** beitragen, **dass** die **reine** Wachstumsrate **in** diesem **Jahr** doch **noch** 1 Prozent **erreicht**. Während im Inland in den **letzten** Monaten Streiks, Regensommer und auch ein Lagerabbau für stagnierende Umsätze sorgten, brachte der Export erfreuliche Impulse.

Lernen

Lernen läßt sich überall. Informationen **sind** an **vielen** Stellen zu finden. Denken Sie nur **an** Museen. **Diese** Institutionen **bieten** mitunter auch Bücher **zum** Kauf an und **veranstalten** Vorträge. **Denken** Sie des weiteren **an** Exkursionen, sowohl in **die** nähere **Umgebung** als **ins** Ausland. **Von** Zeit zu Zeit **gibt** es "**Tage der offenen Tür**", **während** derer **Firmen** und Behörden Besuchern ihre Arbeit näherbringen.

Italiener

In Deutschland leben 563 000 Italiener. Nach **den** **Türken** **und** den Bürgern aus **dem** ehemaligen **Jugoslawien** stellen sie heute **die** drittgrößte **Gruppe** von **Ausländern**. Vor **vielen** Jahren waren sie **die** ersten geladenen Gäste **des** deutschen Nachkriegsarbeitsmarktes. Auch **wenn** es hierzulande 36 000 **italienische** Betriebe **gibt**: Mehr als die **Hälfte** von **den** italienischen Erwerbstätigen sind **Arbeiter/arbeitslos**, die **meisten** ohne Berufsausbildung. Ihre Kinder beherrschen nur selten beide Sprachen.

Benzinpreise

Die hohen Benzinpreise, die teureren Flugtickets, die Inflationsraten und nicht zuletzt die ständige Ermahnung, den Gürtel enger zu schnallen, da schwere Zeiten auf uns zukommen - dies **sind** nach Ansicht der Reiseveranstalter die Gründe dafür, dass eingefleischte Fernreise-Fans ihre Urlaubsstrategie geändert haben und im Extremfall auch bereit sind, in deutschen Ländern Ferien zu machen. Manche bundesdeutsche Ferienorganisationen/rte haben den Trend rechtzeitig erkannt, investieren in diesen Sommer mehr als bisher in die Werbung und stellen nun Ende Juli schon fest, dass das "absolut gut angelegtes Geld war".

Totaal te behalen score: 144 (36 per tekst)

- **Volledig Fout**: 0 punten
- Grammaticale fouten, die/der/das, tijdsvorm, meervoud/enkelvoud of een niet ideaal woord waarbij het duidelijk is dat de proefpersoon het juiste bedoeld : 1 punt
- Fout gespeld / niet hoorbaar in uitspraak: 1,5 punten
- **Volledig Goed**: 2 punten

	Volledig Fout 0 punten	Redelijk 1 punt	Fout gespeld 1,5 punten	Volledig Goed 2 punten
Tekst 1				
Tekst 2				
Tekst 3				
Tekst 4				

/144 (%)

punten

C-test Nederlands

Bron:www.nu.nl 26-11-2009

<http://www.nu.nl/binnenland/2131264/weinig-vrees-in-nederland-aanslag.html>

1 - (3)

Weinig vrees in Nederland voor aanslag

Nederlanders voelen zich veilig en achten de kans op een terroristische aanslag in eigen land zeer klein. Als mensen spontaan hun grote zorgen kunnen melden, scoren zaken als normen en waarden, werkgelegenheid en veiligheid op straat veel hoger. Dat blijkt uit het jaarlijkse onderzoek naar de risicobeleving van terrorisme onder burgers, dat donderdag is gepubliceerd. Van de achthonderd respondenten noemt 1 procent terrorisme en aanslagen. In 2005 was dat nog 39 procent, een jaar later 20 procent.

<http://www.nu.nl/opmerkelijk/2130554/autoriteiten-kaapstad-in-maag-met-stelende-bavianen.html>

2 - (6)

Autoriteiten Kaapstad in maag met stelende bavianen

Dat de populaire Zuid-Afrikaanse vakantiebestemming Kaapstad hoge misdaadcijfers kent is veel toeristen bekend. Onbekender is het risico dat zij lopen beroofd te worden door een harige schurk: de baviaan. De apen zijn in staat autoportieren te openen en door ramen te springen op zoek naar broodjes en snacks. De stad voert een verwoede strijd met de steeds agressiever wordende apen. Gevreesd wordt dat het probleem nog eens zal toenemen als volgend jaar veel toeristen de stad zullen aandoen vanwege het wereldkampioenschap voetbal.

<http://www.nu.nl/algemeen/2065651/mishandelde-buschauffeur-rijdt-tegen-brug.html>

3 - (2)

Mishandelde buschauffeur rijdt tegen brug

Een 49-jarige chauffeur van een streekbus is donderdagavond in Utrecht mishandeld, waardoor hij een aanrijding veroorzaakte. Dat heeft de politie vrijdag bekend gemaakt. De chauffeur kreeg een vuistslag tegen zijn hoofd van een passagier, terwijl hij de bus bestuurde. De buschauffeur raakte buiten bewustzijn en reed op de Lucasbrug in Utrecht met zijn bus tegen een metalen afzetting. De dertig passagiers in de bus bleven allen ongedeerd. De verdachte is aangehouden door de politie.

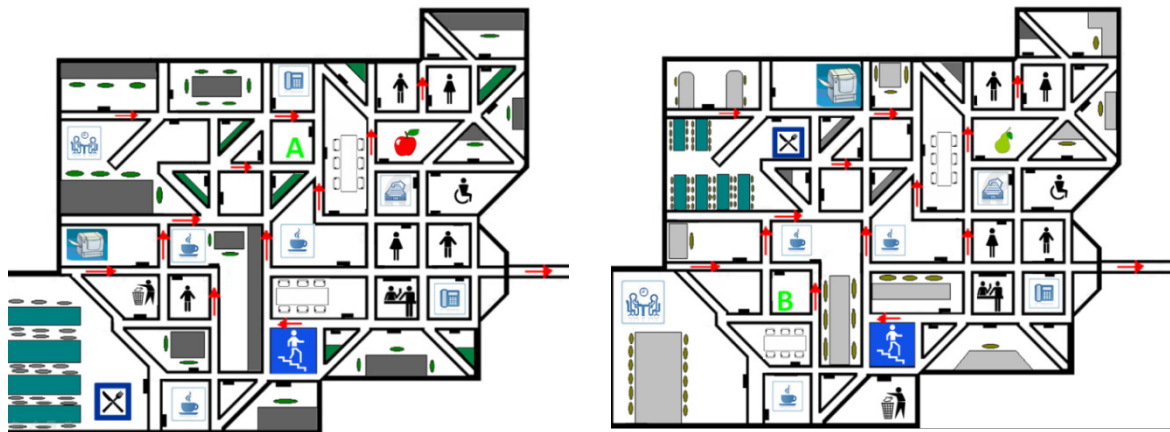
4 - (4)

Brand in opslagbedrijf Amsterdam-Noord

In een pand op een bedrijventerrein in Amsterdam-Noord is donderdagochtend een grote brand uitgebroken. Het is een opslagbedrijf waar particulieren kleine loodsen kunnen huren om spullen in op te slaan. De brandweer roept omwonenden op ramen en deuren gesloten te houden vanwege de enorme rookontwikkeling, aldus een woordvoerder/voerder. Het vuur in het gebouw aan de tt. Vasumweg brak rond half twaalf uit. Het is nog niet duidelijk of bij de brand gevaarlijke stoffen vrijkomen.

<http://www.nu.nl/algemeen/2131277/de-zon-dood.html>

4 Plattegronden

5 Instructies

Test

Anleitung für Teilnehmer A

Lieber Teilnehmer,

Lies dir diese Slides mit den Anweisungen bitte aufmerksam durch.

- Die letzten Jahre wurde in der Firma, in deren Gebäude ihr euch trifft, viel umstrukturiert. Abteilungen sind umgezogen, wodurch Zimmer für andere Sachen genutzt werden und ein Teil der Möbel umgestellt wurde.

- Es ist schon eine Weile her, dass du das letzte Mal die Firma besucht hast, und der Grundriss, den du heruntergeladen hast, ist auch nicht mehr up-to-date.
- Dein Geschäftspartner arbeitet in dem Gebäude und ist informiert über die Änderungen im Gebäude und hat einen Grundriss, der aktuell ist.

- Nachher siehst du einen Grundriss von einem großen Bürogebäude, wo du zu Besuch bist.
- Punkt A ist dein jetziger Standort.
- Du hast ein Termin mit einem Geschäftspartner. Du willst einen wichtigen Vertrag mit ihm abschließen.

- Punkt B ist der Ort deines Geschäftspartners.
- Du weißt jetzt noch nicht, wo Punkt B ist, also auch nicht, wo sich dein Geschäftspartner befindet.
- Der Termin findet statt bei Punkt B, in einem Zimmer wo schon alles vorbereitet ist für das Gespräch.

- Darum wird dein Geschäftspartner dir Schritt für Schritt Anweisungen geben und dich von einem Punkt zum nächsten lotsen, bis du seinen Standort, Punkt B, erreicht hast.

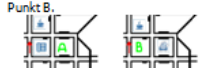
- Im Grunde kannst du alle Flure in beide Richtungen durchqueren.
- Aber pass auf! Es finden kleine Bauarbeiten im Gebäude statt. An diesen Stellen kannst du den Flur nur aus einer Richtung durchqueren, und zwar in Richtung des Pfeils. Der Pfeil gilt nur für die schmalen Stücke des Flurs bis zur nächsten Kreuzung.

- Gleich rufst du deinen Geschäftspartner an.
- Du musst ihm/ihr erst erklären, wo du dich befindest, und ihn/sie bitten, dich zu seinem/ihrer Standort zu führen.
- Ihr müsst euch so schnell wie möglich treffen, weil du noch einen anderen Termin hast und der Vertrag sonst nicht unterschrieben wird.

- Die Grundrisse, die du und dein Geschäftspartner vom Gebäude haben, zeigen das selbe Gebäude.
- Alle Flure und Zimmer haben die gleiche Form und sind am gleichen Ort. Die Türen sind an der gleichen Stelle.

Beispiel Karte

- Du siehst einen Grundriss mit deinem Standort, Punkt A.
- Dein Geschäftspartner sieht auf seinem Grundriss nur seinen eigenen Standort, Punkt B.

- Achtung! Dein Geschäftspartner spricht nur Niederländisch.
- Wie gut er/sie Deutsch versteht, ist unklar, aber er/sie wird dich wahrscheinlich verstehen.
- Versuche nur Deutsch zu sprechen.

- Du musst den Grundriss gleich mit dem Programm Paint öffnen und mit der Farbe Blau deine Route einzeichnen.
- Fragen zum Programm Paint oder andere Fragen kannst du uns jederzeit über den Sky pe-Chat stellen.
- Lass es uns auch wissen, wenn du keine Fragen hast.

Öffne das Dokument "Plan B", das du per Email erhalten hast. Der Versuchsleiter verbindet dich mit deinem Geschäftspartner, sobald alles deutlich ist. Das Experiment kann beginnen.

Achtung! Verwende die Farbe Blau, um deine Route einzuzeichnen.

Test

Anleitung für Teilnehmer B

Lieber Teilnehmer,

Lies dir diese Slides mit den Anweisungen bitte aufmerksam durch.

Speicher die Datei am Ende des Experiments und sende sie dem Versuchsleiter.

Vielen Dank und viel Erfolg!

- Nachher siehst du einen Grundriss von einem großen Bürogebäude, in dem du arbeitest.
- Punkt B ist dein jetziger Standort.
- Du hast ein Termin mit einem Geschäftspartner. Du willst einen wichtigen Vertrag mit ihm abschließen.

- Punkt A ist der Ort, an dem sich dein Geschäftspartner befindet.
- Du weißt jetzt noch nicht, wo Punkt A ist, also auch nicht, wo sich dein Geschäftspartner befindet.
- Der Termin findet statt bei Punkt B, in einem Zimmer wo du schon alles für das Gespräch hast vorbereitet lassen.

- Dein Geschäftspartner ruft dich gleich an.
- Du musst rausfinden, wo er/sie sich im Gebäude befindet.
- Ihr müsst euch so schnell wie möglich finden, da er/sie noch einen anderen Termin hat und der Vertrag sonst nicht unterschrieben werden kann.

- Die Grundrisse, die du und dein Geschäftspartner haben, sind vom selben Gebäude.
- Alle Flure und Zimmer haben die gleiche Form und sind am gleichen Ort. Die Türen sind an der gleichen Stelle.

In den letzten Jahren gab es allerdings viele Umstrukturierungen in der Firma, in deren Gebäude ihr euch befindet. Einige Abteilungen sind umgezogen, wodurch Zimmer für andere Zwecke genutzt werden und ein Teil der Möbel umgestellt wurde.

Du weißt, wo die Abteilungen sind und wie die Flure und Zimmer eingeteilt und eingerichtet sind, weil du hier arbeitest und dein Grundriss up-to-date ist.

Es ist allerdings eine Weile her, dass dein Geschäftspartner deine Firma besucht hat und sein Grundriss ist veraltet.

Du musst den Grundriss gleich mit dem Programm Paint öffnen und mit der Farbe Blau deine Route einzeichnen.
Fragen zum Programm Paint oder andere Fragen kannst du uns jederzeit über den Skype-Chat stellen.
Lass es uns auch wissen, wenn du keine Fragen hast.

Öffne das Dokument "Plan B", das du per Email erhalten hast. Der Versuchsleiter verbindet dich mit deinem Geschäftspartner, sobald alles deutlich ist. Das Experiment kann beginnen.
Achtung! Verwende die Farbe Blau, um deine Route einzuzeichnen.

Darum musst du deinem Geschäftspartner Schritt für Schritt Anweisungen geben und ihn/sie bis zu dir durch das Gebäude führen.

Dein Geschäftspartner kann im Grunde alle Flure aus beiden Richtungen durchqueren.
Aber pass auf! Es gibt kleine Bauarbeiten im Gebäude. Dort kann dein Geschäftspartner die Flure nur aus einer Richtung durchqueren. In dem Fall musst du ihn/sie in Richtung des Pfeils schicken. Der Pfeil gilt nur für die schmalen Stücke des Flurs bis zur nächsten Kreuzung.

Speicher die Datei am Ende des Experiments und sende sie dem Versuchsleiter.

Vielen Dank und viel Erfolg!

Beispiel Karte

- Du siehst einen Grundriss mit deinem Standort, Punkt B.
- Dein Geschäftspartner sieht nur seinen eigenen Standort, Punkt A.

- Achtung! Dein Geschäftspartner spricht nur Niederländisch.
- In wie weit er/sie deutsch versteht, ist nicht klar, aber wahrscheinlich versteht er/sie dich.
- Versuche nur deutsch zu sprechen.

Test

Instructies voor participant A

Beste Participant,

Lees de slides met instructies aandachtig.

De laatste jaren zijn er echter veel reorganisaties geweest binnen het bedrijf dat in het gebouw is gevestigd. Afdelingen zijn verhuisd, waardoor kamers een andere functie hebben gekregen en een deel van het meubilair is verplaatst.

Het is lang geleden dat jij voor het laatst het bedrijf hebt bezocht en de plattegrond die je hebt gedownload van de bedrijfswebsite is ook niet up-to-date.
Jouw zakenrelatie is werkzaam in het gebouw en is wel op de hoogte van de huidige situatie en heeft een plattegrond die up-to-date is.

- Je ziet straks een plattegrond van een groot kantoorgebouw waar jij op bezoek bent.
- Punt A is jouw huidige locatie
- Je hebt een afspraak met een zakenrelatie. Je wilt een belangrijk contract met hem afsluiten.

- Punt B is de locatie van jouw zakenrelatie
- Je weet momenteel nog niet waar punt B is, dus waar jouw zakenrelatie zich in het gebouw bevindt.
- De afspraak vindt plaats bij punt B, een kamer waar alles klaar staat voor het gesprek.

Daarom zal jouw zakenrelatie stap voor stap instructies geven en jou van één punt naar een ander punt leiden tot jij zijn locatie, punt B, hebt bereikt.

Jij kan in principe de gangpaden in alle richtingen belopen
Maar let op! Er vinden onderhoudswerkzaamheden in het gebouw plaats. Op die plaatsen kan jij maar in één richting lopen. In dat geval loop je in de richting van de pijl. De pijl geldt alleen voor de kleine delen van de gang tot de kruispunten.

- Jij belt straks jouw zakenrelatie.
- Je moet eerst aan hem uitleggen waar jij je bevindt en hem vragen jou richting zijn locatie (punt B) te leiden.
- Julie moeten elkaar zo snel mogelijk ontmoeten omdat jij een andere afspraak hebt gepland en anders het contract niet wordt getekend.

- De plattegronden die jij en jouw zakenpartner hebben, beschrijven hetzelfde gebouw.
- De locatie en vorm van alle gangpaden en kamers zijn hetzelfde en de deuren zitten op dezelfde plaats.

Voorbeeld plattegrond

- Jij ziet een plattegrond met punt A.
- Jouw zakenrelatie ziet op de plattegrond alleen zijn eigen locatie, punt B.

Let op! Jouw zakenrelatie spreekt alleen Duits

De mate waarin hij/zij Nederlands verstaat is onbekend, maar hij/zij zal jou waarschijnlijk verstaan.

- Probeer alleen Nederlands te spreken.

Je moet straks de plattegrond via paint openen en tijdens het experiment met de kleur blauw jouw route tekenen.

Vragen over het programma: paint of overige onduidelijkheden kun je nu via sky pe-chat aan de onderzoeker stellen.

Heb je geen vragen, laat dit dan ook weten.

- Open nu via paint het document 'plattegrond A' dat je hebt ontvangen via de e-mail. De onderzoeker legt na bevestiging contact tussen jou en jouw zakenrelatie. Het onderzoek start.
- Let op! Geef met de kleur blauw aan welke weg jij, jouw zakenpartner laat lopen.
- Succes!

Test

Instructies voor Participant B

Beste Participant,

Lees de slides met instructies aandachtig.

Slu jouw route na afloop op en stuur het naar de onderzoekers.

Bedankt!

- Je ziet straks een plattegrond van een groot kantoorgebouw waar jij werkt.
- Punt B is jouw huidige locatie.
- Je hebt een afspraak met een zakenrelatie. Je wilt een belangrijk contract met hem afsluiten.

- Punt A is de locatie van jouw zakenrelatie.
- Je weet momenteel nog niet waar punt A is, dus waar jouw zakenrelatie zich in het gebouw bevindt.
- De afspraak vindt plaats bij punt B, een kamer waar jij alles voor het gesprek hebt laten klaarzetten.

- Je wordt straks door jouw zakenrelatie gebeld.
- Je moet erachter komen waar hij zich in het gebouw bevindt.
- Julie moeten elkaar zo snel mogelijk ontmoeten, omdat hij een andere afspraak heeft gepland en anders het contract niet wordt getekend.

- De plattegronden die jij en jouw zakenpartner hebben van het gebouw, beschrijven hetzelfde gebouw.
- De locatie en vorm van alle gangpaden en kamers zijn hetzelfde en de deuren zitten op dezelfde plaats.

De laatste jaren zijn er echter veel reorganisaties geweest binnen het bedrijf dat in het gebouw is gevestigd. Afdelingen zijn verhuisd, waardoor kamers een andere functie hebben gekregen en een deel van het meubilair is verplaatst.

Jij weet welke afdelingen zich waar bevinden, hoe de gangpaden en kamers zijn ingedeeld en aangekleed, omdat jij er werkt en jouw plattegrond up-to-date is. Het is echter enkele jaren geleden dat jouw zakenrelatie jouw bedrijf heeft bezocht en de plattegrond die hij van de bedrijfsite heeft gehaald is ook niet meer up-to-date.

- Je moet straks de plattegrond via paint openen en tijdens het experiment met de kleur blauw de route die jij jouw zakenpartner laat lopen tekenen.
- Vragen over het programma: paint of overige onduidelijkheden kun je nu via sky pe-chat aan de onderzoeker stellen.
- Heb je geen vragen, laat dit dan ook weten.

- Open nu via paint het document 'plattegrond B' dat je hebt ontvangen via de e-mail. De onderzoeker legt na bevestiging contact tussen jou en jouw zakenrelatie. Het onderzoek start.
- Let op! Geef met de kleur blauw aan welke weg jij, jouw zakenpartner laat lopen.
- Succes!

Daarom moet jij jouw zakenrelatie stap voor stap instructies geven en hem van één punt naar een ander punt leiden tot hij jouw locatie, punt B, heeft bereikt.

- Jouw zakenrelatie kan in principe de gangpaden in alle richtingen belopen.
- Maar let op! Er vinden onderhoudswerkzaamheden in het gebouw plaats. Op die plaatsen kan jouw zakenrelatie maar in één richting lopen. In dat geval moet je hem in de richting van de pijl sturen. De pijl geldt alleen voor de kleine delen van de gang tot de kruispunten.

Slu jouw route na afloop op en stuur het naar de onderzoekers.

Bedankt!

Voorbeeld plattegrond

- Jij ziet een plattegrond met punt B.
- Jouw zakenrelatie ziet op de plattegrond alleen zijn eigen locatie, punt A.

- Let op! Jouw zakenrelatie spreekt alleen Duits.
- De mate waarin hij Nederlands verstaat is onbekend, maar hij/zij zal jou waarschijnlijk verstaan.
- Probeer alleen Nederlands te spreken.

6 Conventies transcriberen

(.)	Korte pauze onder de 0,2 sec
(1.0)	Pauze vanaf 0,2 sec
(( ))	Spreker is onverstaanbaar
((lacht))	Spreker lacht (hetzelfde geldt voor kuchen etc.)
°woord°	Spreker spreekt zacht
WOORD	Spreker spreekt hard
<woord>	Spreker spreekt woord/zin langzaam
>woord<	Spreker spreekt woord/zin snel
woord↑	Spreker gaat met stem omhoog
woord↓	Spreker gaat met stem omlaag
Wo/woord	Spreker stottert/verbetert zich
Wo/	Spreker stopt midden in een woord
Woo:rd	Spreker spreekt de 'o' heel lang
?	Alleen gebruiken als het echt een vraag is en je dat ook kan horen
.	Hoef je niet na elk segment gebruiken. Alleen als het ècht duidelijk het eind van een zin is (bijvoorbeeld als de spreker daarna aan een nieuwe zin begint)

7 Code-switches

Koppelnummer 1 / H – H

[2]

4 [00:31.1]

NL1 [v]	(1.0) Eeeh:::::mm (1.3) Eehm (.) ich BIN/ <onee ik moet nederlands
DE1 [v]	

Patroon 4 – Fase 1

[32]

52 [03:56.1]

NL1 [v]	KOFFIEkamer ofzo↓
DE1 [v]	(.) Ja↑. Bei mir <ist es auch ne Ko/ ehh> ist es auch ne

Patroon 4 – Fase 2

33]

NL1 [v]	
DE1 [v]	Paus/ eh auch n Pausenraum.

Koppelnummer 3/H-H

[40]

DE3 [v]	ik/ich/ich weiß nicht was da drin is, <weil wir haben nur die Karten von den
Patroon 4 – fase 2	
	85 [05:27.7] 86 [05:29.4] 87 [05:29.9]88 [06:04.8]
NL3 [v]	DAAR ben ik nu ook denk ik ((lacht))
DE3 [v]	Ja top (( )) ((lacht))
Patroon 2b – fase 2	

Koppelnummer 2/H-H

[1]

	0 [00:00.0]1 [00:50.6] 2 [00:51.2]3 [00:51.7]4 [00:52.0]5 [00:52.5] 6 [00:53.2]7 [00:53.4]8 [00:53.7]9 [00:54.1]
NL2e [v]	Oke hoi: (.) Kun je::
DE2 [v]	(0.4) Hoi: (0.4) Hallo:: ((lacht)) (0.4)
Patroon 2b – fase 1	

[8]

	38 [01:33.1] 39 [01:33.4]40 [01:36.7]41 [01:37.3] 42 [01:39.4]
NL2 [v]	g / is het e::h / is de ruimte vierkant? of
DE2[v]	Eh (0.5) Nee de t / nee eh eh FÜNFF↑(0.5)
Patroon 4 – fase 1	

[102]

	408 [09:28.2]
NL2 [v]	dan daa:r boven
DE2[v]	Ja en da/ eh und dann eh wieder nach links weil dann kommt bei
Patroon 4 – fase 2	

Koppelnummer 4/H-H

[13]

	34 [01:51.6]35 [01:55.2]36 [01:55.9]
NL4 [v]	(onverstaanbaar) Ja ↑uh vanaf de toiletten ↑waar sta je precies?
DE4 [v]	(0,7) De/die

Patroon 4 – fase 1

[14]

	..	37 [01:59.6]	38 [02:00.3]
NL4 [v]		(0,8)	Die toiletten zijn ↑boven jou↓
DE4 [v]	Toiletten oben (.)	Es gibt nämlich zwei	

40]

	141 [04:16.0]	142 [04:16.1]	143 [04:17.1]	144 [04:17.8]	145 [04:21.1]	146 [04:21.3]
NL4 [v]	(.)	Voor jou			Gaat helemaal goed en	
DE4 [v]		(0,7)	*Voor mij oke*	Oh e:h ja(.)		

Patroon 2b – fase 2

Koppelnummer 6 – H-H

[76]

	..	292 [08:14.0]	293 [08:16.0]	294 [08:18.0]
NL6 [v]	naar BOVEN, HELEmaal naar boven	Sta/	Nu sta je	
DE6 [v]		Ah ok nu heb ik het JA	Nu ben ik in	

Patroon 2b – fase 2

Patroon 2b – fase 2

[77]

	..	295 [08:20.0]	296 [08:22.0]
NL6 [v]	bij een deur?	Oke (.)	en dan ga je naar LINKS↑ (.) tot je de
DE6 [v]		JA nu sta ik bij een deur	

Patroon 2b – fase 2

Koppelnummer 7 / H-H

41]

	..	180 [05:37.7]	181 [05:39.6]
NL7 [v]	begint:↑ >hoe moet ik dan< naar je TOE lopen? (1.9)		
DE7 [v]		Eh: waar wat/wa/wo WAS	

Patroon 4 – fase 2

[59]

	265 [07:30.3]	266 [07:32.0]	267 [07:34.1]	268 [07:35.6]	269 [07:36.0]	270 [07:40.1]	271 [07:40.7]	272 [07:42.2]
NL7[v]	(1.6)							
DE7 [v]		Eh JA: wacht eve:n (1.5)	Eh: (4.1)	AHA:↑ (1.6)	Ehm:↑ (4.2)			

Patroon 4 – fase 2

[60]

..274 [07:47.1]275 [07:47.4]276 [07:47.8]277 [07:49.0]278 [07:49.8]279 [07:50.4]280 [07:51.6]281 [07:52.1] 282 [07:53.0]283 [07:53.9]

NL7 [v]					((lacht))
DE7 [v]	AH↑ (0.4)	OH nee(0.9)	SHIT↑ (1.2)	EH::	(0.9) Ich muss

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 29 / H-H

[11]

.. 23 [00:44.6]24 [00:45.3]25 [00:47.5*]

DE29 [DE]	andere Toiletten, Herren- und Damentoilette (1.0)	°Ja°
NL29 [NL]		Muss ich da/moet ik dan eh

Patroon 4 – fase 2

[21]

.. 41 [01:09.7] 42 [01:11.1] 43 [01:11.3]

DE29 [DE]	Eh JA↑, schuin/Schräg nach untern↑(1.3)	Und dann
NL29 [NL]	beneden?↑(0.7)	Ja?↑(0.9)

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 30 / H-H

[8]

.. 9 [00:42.9]

NL30 [NL]	>echt precies midden bovenaan↑?< (1.7)
DE30 [DE]	J:a echt bijna↑/ eh ja eh genau

Patroon 4 – fase 1

[11]

.. 15 [01:03.7]

NL30 [NL]	ehm:↓ (0.8)
DE30 [DE]	>Eh eh wach/ Eh: entschuldigung, eben ((onverstaanbaar))<

Patroon 4 – fase 1

[19]

.. 21 [01:45.2]

NL30[NL]	wel daarbovenaan↑ maar die daaronder↓?(2.1)
DE30 [DE]	Daaronder↓/ (0.3) da↑

Patroon 4 – fase 2

[41]

	..	58 [03:46.2]	59 [03:47.6]	60 [03:47.7*]
NL30 [NL]		rechts over↑ (1.7)	Rechtdoor↓ zeg maar, recht de straat	
DE30 [DE]		RECHTS?↑ (1.2)	Ah rechtdoor	

Patroon 4 – fase 2

[55]

	..	83 [04:53.6*]	84 [05:01.7]
NL30 [NL]		kamer toch waar je dan nu omheen loopt?↑ (1.7)	
DE30 [DE]		Okay Was für n/ kame / was für	

[56]

	..	85 [05:03.7]	86 [05:07.6*]
NL30 [NL]		Nog steeds die grote kamer met die hm grote bureau↓	
DE30 [DE]		Zimmer↑? (1.0) Ja ja ja glaube ich ((onverstaanbaar)) und dan	

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 8/ H-L

---

[24]

	123 [04:04.2]	124 [04:04.9]	125 [04:06.3]	126 [04:08.1]	127 [04:08.9]	128 [04:09.6]
NL8 [v]		WAAR ben jij?	((lacht))			
DE8 [v]		((lacht))	((lacht))(0.8)	I don't know what </Ich weiß		

Patroon 4 – fase 2

[54]

	..	240 [07:28.4]	241 [07:29.4]	242 [07:30.3]	243 [07:33.8]
NL8 [v]		ja	Ja↑		JA↑
DE8[v]		Ja:↑ ok	Now I'm eh /Jetzt bin ich zwischen↑ zwei Dreiecken↓		

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 10/ H-L

---

[29]

	67 [03:30.0]	68 [03:32.0]	69 [03:34.1]	70 [03:34.5]	71 [03:36.5]
NL10 [v]		en			Ja ((lacht))
DE10[v]		O:k↑ay(2.2)	Jetzt haben wir ein dead end ((lacht))		

Patroon 4 – fase 2

[39]

	108 [04:37.0]	109 [04:38.4]	110 [04:39.2]	111 [04:40.4]
NL10 [v]		° halb links ° oh		(1.0)
DE10[v]		dann: halb links↓ (0.8)	entlang von dem Saal mit den >Früchten<↓	

Koppelnummer 52/H-L

---

[44]

	..	114 [04:53.8]	115 [04:57.8]
NL52 [v]		ich habe das nicht verstehen↓	
DE52 [v]	falsch?	bin ich also sind wir auf der Ka↑rte an	

Patroon 2b – fase 1

58]

	..	145 [06:13.8]	146 [06:14.5]	147 [06:17.7]
NL52 [v]		((lacht)) können sie n/nochmals ee:hm er/erzhalen		
DE52 [v]	verstandenes tut mir leid	((lacht))		

[59]

	..	148 [06:29.2]	149 [06:30.5]
NL52 [v]		z/zu mich wo du↑ bist on the (.) eh on the map?	
DE52 [v]		uhuh	mein Start↑punkt? oder wo

Patroon 2b – fase 1

[60]

	..	150 [06:31.8]	151 [06:33.3]	152 [06:34.8]	153 [06:35.5]
NL52 [v]		ja	ja der Start punkt		
DE52 [v]	ich jetzts↑ grade bin? der Startpunkt?	ok	der ist ehmm: sieht		

Patroon 2b – fase 1

[65]

	..	163 [07:02.9]	164 [07:06.0]
NL52 [v]	of niet?	(0.9) drie drie Ecke das ist drie↑hoeke in nederland	
DE52 [v]	<°driehongen°>		

Patroon 2b – fase 1
Patroon 2b – fase 1

[74]

	..	189 [08:08.0]	190 [08:11.4]
NL52 [v]		((lacht))	(0.5) ehm
DE52 [v]	>ja ja< ich kann nach links unter ja sorry ja ich.... links unter und...		

Patroon 4 – fase 1

[76]

	..	192 [08:19.8]	193 [08:21.8]	194 [08:22.4]	195 [08:23.1]	196 [08:24.2]	197 [08:25.1]
NL52 [v]	Start↑punkt is	((lacht)) ja					
DE52 [v]	der Startpunkt	((lacht)) ok	al↑so	der Startpunkt rechts			

Patroon 4 – fase 1

[79]

	203 [08:38.7]204 [08:39.7]	205 [08:43.0] 206 [08:44.6]
NL52 [v]	ja	aa:h oké und du
DE52 [v]	und links↑ neben mir sind zwei↑ Dreieckige Raumen	

[80]

	207 [08:50.1]	208 [08:54.5] 209 [08:56.0]
NL52 [v]	bist ein bischen in in mitten↑ die Karte	klopt dat? bist du
DE52 [v]	(3.2) ok in die Mitte die heist (( ))	

Patroon 2b – fase 1

[81]

	210 [08:56.8]	211 [09:00.5]212 [09:01.3]213 [09:01.8]
NL52 [v]	ein	ja oké dan weet ik denk ik waar je
DE52 [v]	ee:hm o↑ben und dann Mitte ja	

Patroon 4 – fase 1

[82]

	214 [09:04.0] 215 [09:05.7] 216 [09:06.4]217 [09:08.2]	
NL52 [v]	bent((lacht)) ((lacht)) oké ee:hm jetzt müss ich eh einWeg zuchen (0.2)	
DE52 [v]	((lacht)) ok ((lacht))	

Patroon 4 – fase 1

[83]

	218 [09:17.1] 219 [09:19.9]220 [09:22.4] 221 [09:24.5]	
NL52 [v]	zu meinen mei↑nen locatie ee:hm hmhm (2.0) ja (0.7) ee:h (2.5) je moet	

[84]

	222 [09:28.6] 223 [09:33.0] 224 [09:36.6]	
NL52 [v]	omhoog↑ lopen↑ (3.9) können Sie können Sie eh omhoog lopen? (3.5) und dan	
DE52 [v]	(( ))	um was

Patroon 4 – fase 2

[85]

	225 [09:41.3] 226 [09:45.5]	
NL52 [v]	passiert dan passiert du EIN drei eckige (0.2) Raum	
DE52 [v]	laufen? (2.5) wenn ich NACH	

Patroon 4 – fase 2

[86]

	227 [09:50.0] 228 [09:52.7]	
NL52 [v]	(0.4) ee:h omhoog (1.3) nicht nar un↑ter uber ee:h naar naar	
DE52 [v]	wo↑ hen laufen?	

[87]

	..	229 [09:58.8]	230 [10:02.1]
NL52 [v]	Oben		(0.2) ja
DE52 [v]		(0.4) nach oben ok ja↑ da ist ein Dreieckigen Raum genau	

Patroon 4 – fase 2

88]

	231 [10:03.0]	232 [10:06.7]	233 [10:08.7]
NL52 [v]	und dan gehen Sie ee:h (0.5) naar li↑nks		
DE52 [v]		dass: geht nicht da ist ein Raum↑	

Patroon 4 – fase 2

[89]

	234 [10:11.9]	235 [10:13.2]
NL52 [v]	(0.4) oh↓ ja nicht nicht gleich↑ aber noch ein bischen omhoog und dan	

[90]

	..	236 [10:22.7]	237 [10:25.7]
NL52 [v]	passierst du noch eine dreieckige Raum (1.5) is dat zo?		
DE52 [v]		(1.1) eehmm: nee	

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 45/H-L

[17]

	63 [02:03.0]	64 [02:04.9]	65 [02:06.2]	66 [02:08.4]	67 [02:10.4]	68 [02:11.2]	69 [02:12.8]
NL45 [v]	(1.9) u:h		e:h kl/ kl/ kleine kamer (0.7)		ja u::h uhh (.)		
DE45 [v]		vier↑kant↓ (2.2)			ohh klein oke ja↑		

Patroon 2b – fase 1

[30]

	..	121 [03:45.5]	122 [03:46.5]	123 [03:46.5*]
NL45 [v]			e:h ja abe/ maar↑	
DE45 [v]	blauwe pfeile (.) und dann ist ein restaurant, Essen (0.9)		und	

[31]

	..	124 [03:50.4]	125 [03:51.1]	126 [03:54.3]
NL45 [v]	voor ons komt		ja eh al/ eh ik heb alleen andere plaatjes (1.6)	
DE45 [v]	dann↑ kommt cafe (0.7)			

Patroon 4 – fase 1

[36]

	..	144 [04:24.1]145 [04:24.7]146 [04:24.7*]	147 [04:27.6]
NL45 [v]	ben jij dan↓ (0.6)		nee nee nee (.) we hebben
DE45 [v]		aber wenn das ein anderen plan↑nen ist wir solle es ende	
Onderzoeker [v]			

[37]

	..	148 [04:29.9]149 [04:30.4]	150 [04:31.5]151 [04:31.7]
NL45 [v]	hetzelfde plan (0.5)		ja maar (.) andere (0.6) e:h
DE45 [v]	nicht finden	gleiche↑ plan (.) ja↓ (0.3)	

Patroon 4 – fase 1

[42]

	..	166 [04:58.6]167 [04:59.5]	168 [05:00.7]169 [05:01.4]
NL45 [v]	het midden zei je↑ (0.9)		enn eh OBen ↑ eh w/wat is oben
DE45 [v]		mitte oben(0.6)	

Patroon 4 – fase 1

[43]

	..	170 [05:05.2]171 [05:05.9]172 [05:06.8]	
NL45 [v]	(.) BO↑ven of onder↓ (0.8)		oke m/miden boven e:h als e/ ik KIJK
DE45 [v]		boven boven	

Patroon 2 b – fase 1, patroon 2 b – fase 1

[45]

	174 [05:15.5]175 [05:16.4]	176 [05:18.9]177 [05:20.1]178 [05:21.0]	
NL45 [v]	(0.8)		e::h
DE45 [v]	ich habe kein ro/ rot↑ die farbe rot (1.3)		große↑ groß(0.3)

[46]

	..180 [05:22.6]181 [05:24.2]	182 [05:26.4]183 [05:26.8]	
NL45 [v]	gro/ groß ja ja grote kamer		ja e::h↑ (1.3) met e::h (1.0) een
DE45 [v]	ja (.) groß in den mitte (.) ja (0.3)		

Patroon 4 – fase 1

Koppelnummer 44/H-L

---

[20]

	..	105 [02:11.2]106 [02:12.3]	107 [02:13.3]108 [02:15.4]109 [02:16.3]110 [02:16.4]111 [02:16.6]
NL44 [v]	(1)(1.2) rechtdoor (2.2)		j/ (0.2) ja langs de toiletten↑
DE44 [v]		rechts door ↑	

Patroon 2b – fase 2

[34]

	..	180 [03:44.7]181 [03:45.6]	182 [03:47.5]183 [03:47.9]	184 [03:48.9]185 [03:51.0]
NL44 [v]		e:h nee rechtdoor↓ (0.3)		
DE44 [v]		Kreuzung?↑ (1.1)	<rechtdoor>↑ (2.1)	e:h

Patroon 2b – fase 2

[46]

	..	260 [05:02.6]261 [05:03.0]262 [05:03.6]	263 [05:05.5]	264 [05:06.8]
NL44 [v]		j:a↑		
DE44 [v]		rechtdoor↑ (0.4)	e:h e:h e:hm:↓ >das verstehe ich nicht<↓ (0.4)	

Patroon 2b – fase 2

[47]

	265 [05:07.2]	266 [05:07.9]267 [05:08.3]	268 [05:09.9]	269 [05:10.9]270 [05:11.4]271 [05:12.1]
NL44 [v]		in de midden↓	immer/ e:hj:a (.) recht/ >ja< (0.7)	j:a↑
DE44 [v]		(( ))	immer gerade aus	und dann

Patroon 4 – fase 2

[48]

	272 [05:12.7]273 [05:12.9]274 [05:13.5]275 [05:14.7]	276 [05:16.5]277 [05:18.0]	278 [05:19.9]
NL44 [v]		DAN is er een trap↑ (1.5)	
DE44 [v]		(0.3) j:a↑ (1.2) ist	trap ist das:↑ (1.0)

Patroon 4 – fase 2

[88]

	519 [09:48.5]	520 [09:49.5]	521 [09:50.9]	522 [09:52.5]523 [09:53.5]
NL44 [v]		nein VIER vier (1.1)		
DE44 [v]		ist das ein Dreieck?↑nein↓ (0.2) Viereck	ok ich st/	

Patroon 4 – fase 2

[92]

	..	534 [10:12.6]535 [10:13.9]536 [12:21.0]	537 [12:26.0]
DE44 [v]		Dreiecken ja↑	Geslaagd(12.21.00)

Patroon 2b – fase 2

Koppelnummer 22/H-L

---

[42]

	..	98 [04:44.7]
DE22 [v]		(1.0) bis zu der Spitze des Dreiecks Ga/ehm nach rechts/nach rechts bis: (.)

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 14/L-H

---

[80]

	262 [08:27.4*]263 [08:27.4*]
NL14 [v]	Ja:↑
DE14 [v]	Ja und je/((storing)) kannst du dann nur noch nach links gehen

[81]

	.. 264 [08:27.5*]265 [08:27.5*]266 [08:27.5*]
NL14 [v]	(2.0) Sorry?
DE14 [v]	ne? Jetzt/jetzt kannst du nur noch nach links gehen↓

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 12/L-H

---

[31]

	.. 136 [03:11.5]137 [03:12.4]
NL12 [v]	bovenlangs lopen↓
DE12 [v]	(0.8) Oke >ja ja ja ok↑ ich glaub ich snap/ich glaub ich

[32]

	.. 138 [03:16.7]139 [03:17.2]
DE12 [v]	verstehe es< ich kann hier nämlich nach oben↑ (0.5) Und dann nach (0.6)

Patroon 4 – fase 2

[48]

	210 [04:39.3]211 [04:42.1]	212 [04:43.8]213 [04:44.2]	214 [04:45.9]
DE12 [v]	(2.7) Ach Scheiße ((lacht)) sorry ((lacht)) (0.3) Ich/ich hab/ ((lacht))(0.7)		

[49]

	215 [04:46.7]	216 [04:48.1]217 [04:48.5]218 [04:49.0]219 [04:49.3]
NL12 [v]		Oke
DE12 [v]	Ich hab Probleme mit meiner Maus (0.4)	(0.3) Ok und dann nach

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 15/L-H

---

[2]

	.. 5 [00:20.5]6 [00:23.5]	7 [00:24.1]8 [00:24.6]9 [00:26.1]
NL15 [v]	Goeie:middag↓ ((lacht))	(1.3) Hallo
DE15 [v]	(0.8) Goeiemi/ EH Guten Mittag (0.7) Ich bin Leefke↑	Eh:

Patroon 4 – fase 1

[39]

	63 [04:26.7]	64 [04:27.2]	65 [04:30.0]	66 [04:30.7]	67 [04:39.4]
NL15 [v]		Dat niet?	Oke		Nee want
DE15 [v]	((lacht))	(.) Nee	klop/ EH	nee stimmt nicht (0.7)	HM: (1.1) Hm (1.0)

Patroon 4 – fase 1

Koppelnummer 16 /L-H

[1]

	0 [00:00.0]	1 [01:05.0]	2 [01:06.2]	3 [01:06.6]
DE16 [v]		Ja↓ ()	Guten Tag↑	
NL16 [v]		(0.4)	Guten Tag ok↓	↑e:h ik ga uitleggen waar ik nu ben

Patroon 2b – fase 1

[29]

	100 [03:27.8]	101 [03:28.1]	102 [03:29.9]	103 [03:30.1]	104 [03:30.1]	105 [03:30.7]	106 [03:30.7]
DE16 [v]	(.)	↑Ja ja	naar boven/nach oben (0.5)		Da ist nur eine Tür	da gehts raus in	
NL16 [v]		Oke			Ja		

Patroon 4 – fase 1

49]

	178 [05:09.6]	179 [05:10.8]	180 [05:11.3]	181 [05:11.9]	182 [05:12.5]	183 [05:12.5]
DE16 [v]		(0.5)	Bovenin?		Von	
NL16 [v]	nee nee>	ik zit BOVEN	ik zit boven in↓	(0.6)	°Ja ja°	

Patroon 2b – fase 1

[55]

	206 [05:38.0]	207 [05:38.1]	208 [05:38.2]
DE16 [v]		Oh daar staat een e:h (.)	Telefon ik denk dat is een e:h een e:h een
NL16 [v]	niet of dat bij u	er ook in↑staat	

[56]

	209 [05:41.6]	210 [05:42.1]
DE16 [v]	kopieermachine	
NL16 [v]	(0.4)	Oke↓ nou u heeft een andere plattegrond want wij/want dit

Patroon 4 – fase 1

[64]

	236 [06:12.3]	237 [06:14.2]	238 [06:15.3]	239 [06:15.3]	240 [06:16.1]
DE16 [v]	Ok: (.)	also zur Tür raus↑ (1.1)		Und dann >gehen wir nach Oben<	
NL16 [v]			°yes yes°		(0.3)

Patroon 4 – fase 1

[73]

	279 [07:15.6]280 [07:16.3]	281 [07:18.4]282 [07:19.8]
DE16 [v]	(0.7) Dass es wie↑der an der Außenwand entlang geht↓	
NL16 [v]		(1.3) Dus ik ga daar

[74]

	283 [07:22.1]284 [07:22.4]	
DE16 [v]		Nee dat gaat niet↑ da ist/ da ist nur der nur der Pfeil↓ da
NL16 [v]	naar ↑rechts eh(.)	

Patroon 4 – fase 2

[93]

	336 [09:11.1]	
DE16 [v]		Nee naar link/naar links eh
NL16 [v]	links/soort van naar links te gaan en DAN moest ik↑	

[94]

	337 [09:15.7]338 [09:16.5]	
DE16 [v]	°gaat het niet° JA naar links gaan↑ En dan De eerste: tweede: derde: VIERde krui/	
NL16 [v]	J:a:↑	

[95]

	339 [09:23.6]340 [09:24.4]	
DE16 [v]	EH eh (0.7) Quer↑weg sag ich mal↑	QuerGANG (.) und DA: (.) gehen wir
NL16 [v]	Ja↑	

Patroon 2b – fase 2

Koppelnummer 23/L-H

---

[15]

	45 [01:55.1]46 [01:56.2]	47 [01:58.4]48 [01:59.7]
NL23 [v]	kamer Ehm (())	(3.2) ehm: (1.2) met vier kanten
DE23 [v]	(1.1) nIETvierk/ eh nICHt REchteckig	

Patroon 4 – fase 1

[85]

	241 [10:01.4]	242 [10:04.5]
NL23 [v]	vergeten	
DE23 [v]	(1.0) JA aber ansonsten ist es gut NUR (0.6) unten an der kaar/ nur	

[86]

	243 [10:09.3]	244 [10:11.1]
NL23 [v]		(1.3) ja maar (( )) waar
DE23 [v]	untent an dem Z:immer vorbei und drum- (.) herum	

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 47/L-H

---

[2]

	5 [00:10.7]
NL47 [v]	e:hm zit in een eh kamertje op de plattegrond als je dat appeltje ziet↑ (1.2)
DE47 [v]	

[3]

	6 [00:10.8]	7 [00:11.4]	8 [00:14.5]	9 [00:16.0]
NL47 [v]	Ehm?	rechts boven↑ (.) beetje in de buurt? (1.0)		Op de
DE47 [v]	appeltje?↑		Eine Birne?↑ (0.7)	

Patroon 2b – fase 1

[8]

	17 [00:38.0]	18 [00:48.2]	19 [00:51.0]
NL47 [v]	onder die met de telefoon (1.7)		Dus ehm: (0.4)
DE47 [v]	ok	onder die met de te↑lefon? (1.6)	

Patroon 2b – fase 1

[29]

	68 [03:35.0]
NL47 [v]	Ja is dat dan rechts als
DE47 [v]	nach eh: rechts/ (1.07) nach rechts/ nach rechts↑ doorlopen

Patroon 4 – fase 2

[30]

	69 [03:40.7]	70 [03:44.6]	71 [03:45.9]
NL47 [v]	je loopt of rechts op het plaatje nu? (1.74)		Ok/ ja
DE47 [v]		Eh: (.) nee eh als je loopt	Also (.)

Patroon 2b – fase 2

[44]

	106 [05:47.9]
NL47 [v]	prullenbak waar/ (.) waar moet ik dan heen? (1.1)
DE47 [v]	°vom prullenbak ° ehm (1.6) ja

Patroon 2b – fase 2

[47]

108 [06:08.1]

NL47 [v]	kantine↑ of de andere kant op? (1.7)	
DE47 [v]		Ja die Kanti ↑ ne ist eh auf meinem Plan jetzt

Patroon 4 – fase 2

[59]

129 [07:39.0] 130 [07:39.8] 131 [07:40.3]

NL47 [v]	ben dat ik uit die deur kom nu (0.4)	Ja
DE47 [v]		Uit die deur? (( )) Die Tür ehm na:ch/ (.)

Patroon 2b – fase 2

[68]

151 [08:53.6] 152 [08:55.5*] 153 [08:55.5*] 154 [08:55.8] 155 [08:57.3] 156 [08:58.7]

NL47 [v]	die driehoek links onder bij het trappenhuis	Ja
DE47 [v]	onder ° ja	Ja Ok dann eh:m

Patroon 4 – fase 2

[77]

178 [09:52.9] 179 [09:55.1] 180 [09:57.2]

NL47 [v]	OH bij het mannetje dus (1.0)	
DE47 [v]	Da↑ bin ich	Ja ich seh kein/ ((lacht)) ich hab kein

[78]

181 [09:59.7] 182 [10:01.7] 183 [10:03.2]

NL47 [v]	Oh↑ je hebt geen/ oh misschien ben jij dat wel gewoon	Ah das
DE47 [v]	mannetje	((lacht))

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 32/L-H

---

[31]

58 [03:08.7]

NL32 [v]		Oke↓ dus dat is de (0.7) ehm (0.4) eerste
DE32 [v]	bitte einmal RECHTS abbiegen (0.5)	

[32]

59 [03:15.8]

NL32 [v]	rechts↑ (0.5) of de allerrechtste	
DE32 [v]		De aller/ ehm pff jee ((lachend)) die erste

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 33/L-L

---

[23]

	51 [03:37.5]	52 [03:39.7]
NL33 [v]	ja een pu/kruispunt tegen↑? (2.7)	Ehm: (0.5)
DE33 [v]	Was ist ein kruis/ kruispunt tegen↑?	

Patroon 4 – fase 1

Koppelnummer 17/L-L

---

[1]

	0 [00:00.1] 1 [00:00.7] 2 [00:01.4]	3 [00:05.4]
NL17 [v]	Hallo↑	(1.04) Ik ehm (.) ik ben eh (.) >vrij
DE17 [v]	Hello (1.2) Eh: so >wo bist du?↑<	

Patroon 4 – fase 1

[2]

	4 [00:10.7]	
NL17 [v]	NOORdelijk< (0.6) >in het gebouw<	
DE17 [v]	(1.3) De gebouw/ >boven in het gebouw <?	

Patroon 2b - fase 1

[6]

	12 [00:37.0]	13 [00:38.6]	14 [00:42.2]
NL17 [v]	midden< BOven	(1.4) En eh (0.6) en dan ehm (.) >De	
DE17 [v]	(0.7) Ah: ok boven. Ok		

Patroon 2b – fase 1

[31]

	92 [03:54.7]	93 [03:56.3]
NL17 [v]	ALLEEN↑ rechts?	(0.6) Eh: ok↑ ik kan/ik kan namelijk NU
DE17 [v]	(3.5) Alle/alleen rechts Ja	

Patroon 2b – fase 2

[43]

	129 [05:25.5]	130 [05:28.6]
NL17 [v]	(0.6) Oke in eh/eh/in/eh vana/vanaf de start?	
DE17 [v]	nicht°<	(0.4) > Vanaf de start ↑<

Patroon 2b – fase 2

[51]

	152 [06:22.9] 153 [06:23.5] 154 [06:23.8] 155 [06:23.9]		
NL17 [v]		Ja↑	(.) Ja
DE17 [v]	du: nicht° (0.9) >nein nein< ok (.) ok von de start↑ (0.4) Sorry		von de

Patroon 4 – fase 2

[61]

	181 [07:27.4]	182 [07:30.0]
NL17 [v]	en rechtsachter↓	(.) Rechtsachter↓ (.) oke
DE17 [v]	(1.0) Ja rechtsachter (.) °rechtsachter°	

Patroon 2b – fase 2

[73]

	208 [08:45.6]	209 [08:48.7]	210 [08:49.7]
NL17 [v]	links	(.) Bij/bij de telefoon	
DE17 [v]	(1.6) Eh: (0.8) eh	(0.7) Bij↑ de telefoon (.) nach (.) links	

Patroon 4 – fase 2

[85]

	239 [10:01.5]	240 [10:04.6]	241 [10:05.9]
NL17 [v]	(0.5) Ja de/de eh: (0.6) alleen naar links↑		
DE17 [v]		(.) Alleen↑ naar links (0.6) Und dann↑ die:	

Patroon 4 – fase 2

[87]

	243 [10:14.9]	244 [10:17.6]	245 [10:17.7]	246 [10:19.9]
NL17 [v]	Ehm: (1.4) eh:	(0.5) De Raum↑		
DE17 [v]	Raum nach links↓	>Der/der Raum unter der Kaffeetasse<		

[88]

	247 [10:22.4]	248 [10:25.6]
NL17 [v]	unter der Kaffee oke (0.6) Da/da/daar gehe ich links	
DE17 [v]	(1.4) Da gehst du nach links eh	

Patroon 2b- fase 2

[89]

	249 [10:28.7]	250 [10:30.2]	251 [10:32.5]
NL17 [v]	(1.2) Oke	(1.3) De/de	
DE17 [v]	>in die Tür hinein<	(1.1) Ja (.) >und das↑ ist der Raum.<	

[90]

	252 [10:34.5]	253 [10:35.9]	254 [10:38.4]
NL17 [v]	Raum ehm:	(1.0) Unt/un↑ter de: Kaffee↓	
DE17 [v]	(0.5) >Wo ich bin<	(1.1) >Unter der	

Patroon 2b – fase 2

Koppelnummer 34/L-L

---

[2]

..	
NL34 [v]	ich/oh Nederlands (0.4) eh ik sta (0.6) eh (3.5) <tegenover een hele grote eh
Patroon 4 – fase 1	

[69]

..		146 [08:03.8]
NL34 [v]		Runter↑? Wat is
DE34 [v]	(( ))° ok dann ehm (1.5) gehst du runter↑ oder einmal runter↑	

[70]

..		147 [08:05.8]	148 [08:08.0]
NL34 [v]	dat? (0.8)	Eh ik kan alleen maar naar boven (0.3)	
DE34 [v]	>Oder↑ du bist ja oben < (0.4)		
Patroon 4 – fase 1			

[71]

..		149 [08:15.1]
NL34 [v]	of nee ik kan alleen maar rechtdoor (0.4) eh: (0.5) geradeaus ((lacht))	
DE34 [v]		Ach so ok
Patroon 4 – fase 2		

Koppelnummer 18/L-L

31]

..		150 [02:54.5]151 [02:56.2]	152 [02:57.7]153 [02:57.9]
NL18 [v]	vrouwenwc?	(.)	Mann↑ und Frau
DE18 [v]	(1.7) Mann↑/Mann und Frau↓ (.) genau↓		

[32]

..		154 [02:58.8]155 [02:59.1]156 [02:59.3]157 [02:59.9]158 [03:00.4]159 [03:01.5]160 [03:01.9]161 [03:03.4]
NL18 [v]	o↑ke (.) °oke° (0.6) E:n (1.2) Ja:↑ (1.6) Eh:m b/bij de	
Patroon 4 – fase 2		

[45]

..		222 [04:33.6]223 [04:34.4]224 [04:34.8]
NL18 [v]	nach/eh: naar BENEDEN↑ naar ONDER↑ kan dat? (0.4) Ja↑	
DE18 [v]	(0.7) Ja↑ ok	
Patroon 4 – fase 2		

[71]

	..	335 [07:13.7]	336 [07:15.7]	337 [07:17.7]
NL18 [v]		Oke oke en/en/en links is (.) en links?		Links ist ein
DE18 [v]	leerer Raum		Eh ist ein Café (( ))	Ja

[72]

	..	338 [07:19.7]		
NL18 [v]		Café? Oke		
D18 [v]		So wie ich jetzt da stehe ist links ein Café und rechts (.) ein leerer		

Patroon 4 – fase 2

[75]

	343 [07:29.7]		344 [07:31.7]	
NL18 [v]		Oke oke oke (3.0) dat (( )) (2.0) eh:m (5.0) eh n/nach oben?		Ja: en
DE18 [v]				Nach oben? Ok

Patroon 4 – fase 2

[91]

	..	394 [09:11.7]	395 [09:13.7]	396 [09:15.7]	397 [09:17.7]
NL18 [v]			Kein Kaffeeteken?		Dat is NIET goed
DE18 [v]	Kaffee (.)	Kaffee eh	teken	Nee	((lacht))

Patroon 4 – fase 2

Patroon 4 – fase 2

[95]

	..		402 [09:27.7]	
NL18 [v]		ehm ein Telefon (.) symbol ein Telefongebäude (( ))		
studente [v]				Eh guys it's it's been 10 minutes

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 19/L-L

32]

	..	104 [03:43.8]	105 [03:47.0]	
pauze's		(3.2)		
NL19 [v]			Eh en het café is met het koffiekopje↓	
DE19 [v]	der linker Hand↓<			Ja

Patroon 4 – fase 1

[44]

	126 [04:50.5]127 [04:51.6]128 [04:55.0]
pauze's	(3.5)
NL19 [v]	het punt heb gevonden wat jij bedoelt↑ CAFÉ rechts en
DE19 [v]	Okay

Patroon 4 – fase 1

[55]

	152 [06:05.3]
pauze's	(2.0)
NL19 [v]	café en aan de linkerhand (.) de (.) eh tafel met zes stoelen↑

Patroon 4 – fase 1

[86]

	230 [08:52.3]231 [08:54.3]
pauze's	(4.0)
NL19 [v]	dri/in een soort DRIEhoekige kamer
DE19 [v]	EHM Ich weiß nicht was

[87]

	232 [08:56.3]233 [08:58.3]	234 [09:00.3]235 [09:02.3]	236 [09:04.3]
pauze's	(1.0)	(2.0)	
NL19 [v]		((lacht)) e:h	Je hebt VIERkant dat is/die
DE19 [v]	(.) driehoekje ist		Ja

Patroon 4 – fase 1

Koppelnummer 38/L-H

---

[38]

	89	90 [04:36.0]	91	92
NL38 [v]	(1.6)	eerst LINKS↑ (1.2)		<de deur uit en
DE38 [v]	°ok°		wat/ eh: wie bitte↑? (1.3)	

Patroon 4 - fase 2

[39]

	93	94	95 96	97
NL38 [v]	dan links↑> wat?	ja:		
DE38 [v]	Tür links	ja naar boven	en dan/ eh eh deutsch eh ((grinnikt)) dann rechts↓	

Patroon 4 – fase 2

[55]

	..	132	133
NL38 [v]		<en dan naar de trappenhuis↑>	
DE38 [v]		mehr weiter geht (1.1)	ja eh links naar/ eh zu

[56]

	..	134	135
NL38 [v]		°ja° (1.2)	
DE38 [v]		den Treppen (0.6)	U:nd dann: ehm (.) ganz am Ende der Treppen

Patroon 4 – fase 2

[67]

	..	157	158	159
NL38 [v]		(1.0)	daar/ daar/ daarheen/ daarlangs (0.8)	
DE38 [v]		ja: (0.7)	°ehm eetzaal wo siehst du	

[68]

	..	160	161	162
NL38 [v]			ja	daar
DE38 [v]		den?° also das ist/ (.) ist wieder so ein Zimmer mit der Ecke (1.8)	ja	

Patroon 4 – fase 2

Koppelnummer 43/L-H

[7]

	40 [00:42.7]	41 [00:43.3]42 [00:43.8]
DE43 [v]	°((onverstaanbaaar))° (0.5) du gehst auf das tür raus↑ und dann links↑ nach	

[8]

	..	43 [00:47.7]44 [00:49.5]	45 [00:51.0]	46 [00:52.0]47 [00:52.2]	48 [00:53.8]
NL43 [v]		e:h toer raus↑ wat is dat?↑ (0.3)			
DE43 [v]		ganz oben (1.9)		aus der TÜR raus (1.2)	

Patroon 4 – fase 2

[37]

	..	169 [04:09.2]	170 [04:12.3]171 [04:13.5]
NL43 [v]		o:ke ja (1.2) dan:n naar links (1.3)	
DE43 [v]		kreuzung oder rechts (.)	ja naar links

Patroon 2b – fase 2

[46]

	..	205 [05:18.8]206 [05:21.4]	207 [05:23.6]208 [05:24.3]	209 [05:27.3]
NL43 [v]		twee vakjes↓ (2.5)		
DE43 [v]		l:links naar boven↑ (0.8) uhm (1.5) EIN fach (0.4)		

Patroon 2b – fase 2

Koppelnummer 45/H-L

[16]

	..	59 [01:57.3]60 [01:58.8]	61 [02:00.1]62 [02:00.6]
NL45 [v]		een kamertje↓ (1.6)	eh uh:::m:: vierkant↑
DE45 [v]		ohh dass verstehe ich nicht (0.5)	

[17]

	63 [02:03.0]64 [02:04.9]	65 [02:06.2]66 [02:08.4]	67 [02:10.4]68 [02:11.2]	69 [02:12.8]
NL45 [v]	(1.9)	u:h	e:h kl/ kl/ kleine kamer (0.7)	ja u:::h uhh (.)
DE45 [v]		vier↑kant↓ (2.2)	ohh klein oke ja↑	

Patroon 2b – fase 1

[30]

	..	121 [03:45.5]122 [03:46.5]	123 [03:46.5*]
NL45 [v]		e:h ja abe/ maar↑	
DE45 [v]		blauwe pfeile (.) und dann ist ein restaurant, Essen (0.9)	und

[31]

	..	124 [03:50.4]125 [03:51.1]	126 [03:54.3]
NL45 [v]		voor ons komt	ja eh al/ eh ik heb alleen andere plaatjes (1.6)
DE45 [v]		dann↑ kommt cafe (0.7)	

Patroon 4 – fase 1

[36]

	..	144 [04:24.1]145 [04:24.7]146 [04:24.7*]	147 [04:27.6]
NL45 [v]		ben jij dan↓ (0.6)	nee nee nee (.) we hebben
DE45 [v]		aber wenn das ein anderen plan↑nen ist wir sollte es ende	
Onderzoeker [v]			

[37]

	..	148 [04:29.9]149 [04:30.4]	150 [04:31.5]151 [04:31.7]
NL45 [v]		hetzelfde plan (0.5)	ja maar (.) andere (0.6) e:h
DE45 [v]		nicht finden	gleiche↑ plan (.) ja↓ (0.3)

Patroon 4 - fase 1

[42]

	166 [04:58.6]167 [04:59.5]	168 [05:00.7]169 [05:01.4]
NL45 [v]	het midden zei je↑ (0.9)	enn eh O Ben↑ eh w/wat is oben
DE45 [v]		mitte oben(0.6)

[43]

	170 [05:05.2]171 [05:05.9]172 [05:06.8]
NL45 [v]	(.) BO↑ven of onder↓ (0.8) oke m/miden boven e:h als e/ ik KIJK
DE45 [v]	boven boven

Patroon 4 – fase 1

Patroon 4 – fase 1

Patroon 2 b – fase 1

Patroon 2 b – fase 1

[45]

	174 [05:15.5]175 [05:16.4]	176 [05:18.9]177 [05:20.1]178 [05:21.0]
NL45 [v]	(0.8)	e::h
DE45 [v]	ich habe kein ro/ rot↑ die farbe rot (1.3)	große↑ groß(0.3)

[46]

	180 [05:22.6]181 [05:24.2]	182 [05:26.4]183 [05:26.8]
NL45 [v]	gro/ groß ja ja grote kamer	ja e::h↑ (1.3) met e::h (1.0) een
DE45 [v]	ja (.) groß in den mitte (.) ja (0.3)	

Patroon 4 – fase 1

Koppelnummer 53/L-L

[5]

	25 [00:38.3]	26 [00:39.6]	27 [00:41.3]	28 [00:42.3]
NL53 [v]	yes ((lacht)) that's eh good ↑ quest/ oh in het ne↑derlands ehm ((lacht)) I am			
DE53 [v]		((lacht))		ok

[6]

	29 [00:44.4]30 [00:46.0]	31 [00:48.2]32 [00:49.7]33 [00:51.4]
NL53 [v]		ja
DE53 [v]	ee:h (0.9) auf deiner karte	eh (1.5) Wo ist der große

Patroon 4 – fase1

